

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 33.

Onsdagen den 24 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr **talmannen** yttrade: Ett oväntat och smärtsamt meddelande har ankommit med underrättelse om att ledamoten av denna kammare, borgmästaren i Simrishamn Gustaf Ehrnberg avlidit.

Han representerade Blekinge och Kristianstads län och var detta hans nionde riksdag. I riksdagsarbetet deltog han med varmt intresse. Gedigen utbildning och mångårig praktisk verksamhet på olika områden var underlaget för ett värdefullt arbete, som utnyttjades icke blott i hans ämbetsutövning utan även i krävande uppgifter på olika områden och som kom hans hembygd tillgodo i stor utsträckning. Som ett bevis på omfånget och värdesättningen härpå må nämnas, att när han med sistlidna året avslutade sin uppgift som landstingsman, hade han under de senare åren varit såväl ålderspresident som ordförande i sitt hemläns landsting.

Personligen var Gustaf Ehrnberg en försynt och älskvärd man, och en mycket stor vänkrets står sörjande.

Vi tacka den gode kamraten och lysa frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 175 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning oförändrad, må besluta, att 35 § civila avlöningsreglementet skall från och med den 1 juli 1939 erhålla den lydelse, som i propositionen nr 223 angives, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition och de i ämnet väckta motionerna II: 393 och II: 403, med giltighet från och med den 1 juli 1939 godkänna den lydelse av 35 § civila avlöningsreglementet, som framgår av den vid statsutskottets utlåtande nr 147 fogade bilagan.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—76;

Nej—54.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 487, som upplästes

och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 49 ja och 148 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 125 ja och 202 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollen för den 17 och den 19 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 32 och 33, andra lagutskottets utlåtanden nr 31 och 32 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 71—74.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande inkomst- och andra skatter, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

*Om sänkning
av tullen å
gummiringar
för traktorer.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckta motioner om sänkning av tullen å för tillverkning av traktorer avsedda delar och tillbehör.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 210 i första kammaren av herr *von Heland* m. fl. och nr 308 i andra kammaren av herr *Werner* i Höjen m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att gällande tulltaxa i nedan angiven del skulle erhålla följande ändrade lydelse:

	Tull för 100 kg kronor
Statistiskt nr 1754 och 1755.	
Tulltaxenr 982. Traktorer och lokomobiler samt ång- och motorvältar; ävensom för tillverkning av traktorer avsedda delar och tillbehör	100 kr. 10:—

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 210 av herr von Heland m. fl. och II: 308 av herr Werner i Höjen m. fl., om sänkning av tullen å för tillverkning av traktorer avsedda delar och tillbehör, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Heiding*, *Hammarlund* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 210 av herr von Heland m. fl. och II: 308 av herr Werner i Höjen m. fl., om sänkning av tullen å för tillverkning av traktorer avsedda delar och tillbehör, besluta införande i tulltaxan efter tulltaxenr 982 av en anmärkning av nedan angiven lydelse:

Anm. Till detta nummer hänföras även för tillverkning av traktorer avsedda gummiringar.

Herr von Heland: Herr talman! För att komma från bevillningsutskottet synes det mig, att detta betänkande är synnerligen egendomligt. Utskottet anför bland annat, att vissa för tillverkning av traktorer avsedda delar och tillbehör för närvarande äro belagda med tullar, som väsentligt överstiga tullen

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)
för färdiga traktorer, och att en dylik avvägning icke kan anses tillfredsställande. Dessutom framgår av utskottsbetänkandet, att framställningen om tullnedsättning är tillstyrkt av Kooperativa förbundet, Sveriges maskinindustriförening, kommerskollegium och generaltullstyrelsen, vilka senare anförda att en nedsättning av tullen för omhandlade gummiringar till 10 procent av värdet synes ämbetsverken väl motiverad.

Vad är det då, som varit avgörande för bevillningsutskottet, när det säger nej i detta fall? Jo, det är att det småningom kommit till utskottets kännedom, att Trelleborgs gummifabriks aktiebolag på senare tiden även skulle ha upptagit viss tillverkning av gummiringar för traktorer och att efter denna underrättelse kommerserådet Carlborg uttryckt tveksamhet, huruvida för närvarande sänkning av tullen på gummiringar kan vara lämplig. Men är inte detta ställningstagande från bevillningsutskottet märkvärdigt, när man känner till utskottets gamla inställning till sådana här frågor? Här är det ju faktiskt så, att man ger sig till att bibehålla ett skydd för en, man kan säga på försök börjad ny industri, under det att man i lika mån lägger hinder i vägen för en gammal industri, som hållit på med denna traktortillverkning.

Jag har hört mig för hos Munktells om hur de se på frågan, och de ha så sent som den 5 april fått reda på att Trelleborgs gummifabrik upptagit denna tillverkning, men vid telefonförfrågan ha de fått meddelande, att Trelleborgsfabriken kunde leverera gummiringar till bakhjulen men inte till framhjulen, då dimensionen för dessa senare ringar avsevärt skilde sig från de av fabriken tillverkade dimensionerna. Dessutom har Munktells den 6 april från Trelleborg fått en offert, som, trots den stora tullen på 35 procent, med 6 procent utöver detta överskridit de anbud, de fått på amerikanska ringar fritt på platsen. Läget är alltså, att i Amerika kosta sådana här ringar för bakhjul 155 kronor, men i Sverige skall man behöva begära c:a 50 procent mera för dylika ringar. Jag kan inte förstå, att det är rimligt att lägga på traktorindustrien en sådan merkostnad, när automobilindustrien fått en nedsättning av tullen till 10 procent av värdet.

Detta spelar naturligtvis en viss roll för försäljningspriset på de svenska traktorerna, och vad gör då bara denna höga tull på gummiringarna? Jo, bara den gör, att den svenska traktorn fördyras med 100 kronor per styck. Jag kan inte hjälpa, herr talman, att jag tycker att detta är ett synnerligen egendomligt utlåtande från bevillningsutskottet, även om utskottet skriver och säger, att det vill ha en mera ingående undersökning, innan det tar slutgiltig ställning till denna fråga. Nu hoppas jag verkligen, att om kammaren följer utskottet, handelsministern är vänlig och gör denna undersökning, som synes mig i högsta grad befogad för att skapa jämställdhet mellan olika industrier, men jag tycker att bevillningsutskottets utlåtande är så märkvärdigt, att det kanske skulle kunna finnas en viss möjlighet att få första kammaren att gå emot bevillningsutskottet.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Egnell*, *Aronsson* och *Albert Andersson*.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Av det förhållandet, att man i fråga om sammansättningsindustrien för bilar genomfört specialbestämmelser i fråga om tullbeskattningen, behöver man inte draga den slutsatsen, att kommerskollegium och generaltullstyrelsen skulle anse det vara riktigt att göra så även för andra industrigrenar. Tvärtom ha de båda ämbetsverken sagt ifrån, att de anse att de icke kunna förorda sådana specialbestämmelser i vad det gäller traktortillverkningen.

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)

Herr von Heland fann det egendomligt, att bevillningsutskottet icke kunde gå med på den nedsättning av tullen på gummiringar, som ämbetsverken hade förordat, men även ett mycket ytligt studium av ämbetsverkens uttalande ger vid handen, att de byggde på den förutsättningen, att någon tillverkning av traktorringar icke förefanns inom landet. När det sedan kommit till utskottets kännedom, att en sådan tillverkning satts i gång i början på innevarande år, vilket vitsordades av den föredragande inom kommerskollegium, och vidare denne föredragande angav att genom detta förhållande saken hade kommit i ett annat läge, varför han, som ju inte rimligen kunde föreslå att man skulle helt negligera ämbetsverkens uttalande, ändå uttryckte sin tveksamhet, så betyder detta, att grunden för ämbetsverkens förslag hade fallit bort. Jag för min del måste också säga, att om en industri just satt i gång, investerat kapital, påbörjat en tillverkning och därvid räknat med ett visst existerande tullskydd, så skulle det väl vara den olyckligaste taktik, man kunde använda vid tullarnas bestämmande, om man i det ögonblick, då tillverkningen just kommit i gång, skulle rasera detta tullskydd. Jag tror därför, att i det läge, vari frågan för närvarande befinner sig, man kan finna det riktigt och billigt med hänsyn till den nystartade industrien att följa bevillningsutskottets framställning i detta ärende. Det är ej heller osannolikt, att från annat håll kan upptagas en tillverkning på detta område, så att där liksom inom tillverkningen av automobilringar förhindras monopolprisbildning på varan. Det skymtar en sannolikhet för ett sådant industriellt initiativ i de utlåtanden, som här ligga på riksdagens bord.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr von Heland: Herr talman! Om denna deklaration från herr Sjödahl innebär att bevillningsutskottet i år tänker börja gå in för nya linjer, när det gäller dessa frågor, så att utskottet blivit mera protektionistiskt än tidigare, vet jag inte om jag vill gå in på kritik av den saken, ty jag tror att världshandeln nu är i sådant läge, att det eventuellt kan vara fog för att man i högre grad än tidigare går in för handelspolitiska skyddsåtgärder från statsmakternas sida. Men det synes mig dock, att herr Sjödahls deklaration är väsentligt olika mot den inställning som bevillningsutskottet tidigare har intagit, ty herr Sjödahls deklaration innebär ju att så fort en industri börjat eller börjar en tillverkning, så får man icke rucka på tullarna, utan i stället bör en sådan industri få ett tullskydd, även om det går ut över en annan svensk industri.

Nu har ju utskottet — och det vill jag erinra herr Sjödahl om — tidigare vid vissa tillfällen haft en helt annan inställning till sådana här frågor. Jag skall bara nämna två viktiga exempel. År 1921 vidtogos betydande tullhöjningar, som i huvudsak fingo karaktären av finanstullar. Då sade utskottet tydligt ifrån, att det ville varna industrien för att räkna med att dessa tullförhöjningar skulle bli ett bestående stöd för eventuellt uppkommande inhemsk tillverkning, alltså en precis motsatt inställning till vad utskottet har nu. 1932 och 1933 infördes också en del handelspolitiska tullar — de riktade sig mot Tyskland — och i samband därmed uttalades ånyo en varning för att hoppas på att dylika tullar skulle kunna få bli bestående, ty man hade hoppats att få ha dem som bytesmedel vid traktatunderhandlingar. Men det visade sig ju emedelbart, att vissa tullar växte sig fast, så att även om det var önskvärt att använda dem som bytesmedel, var det svårt att göra detta med hänsyn till så att säga vested interest.

Man har alltså tidigare inom bevillningsutskottet haft den inställningen, att svensk industri bör akta sig för att upptaga ur affärsmässig synpunkt be-

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)

svårliga tillverkningar i skydd av osäkra tullar. På senare tid ha också väsentliga tullnedsättningar och tullbindningar beslutats i samband med handelsöverenskommelser med Frankrike, med Amerika och med Storbritannien, och de viktigaste varor, för vilka man då vidtagit tullbindningar eller tullsänkningar, ha varit äpplen, päron, fruktkonserver, bilringar och framför allt textilier, och tullbindningarna ha särskilt drabbat trädgårdsodlingen.

Bevillningsutskottets nya inställning är också något olik dess vanliga ställning till jordbruket, ty denna fråga berör ju i viss mån jordbruksfrågan. Tidigare yttrade man från statsmakterna: Jordbrukare, organisera er, så att ni därigenom kan stabilisera edra priser! — Jordbrukarna togo statsmakterna på orden, organiserade sig och fingo med statsmakternas hjälp en viss prisstabilisering. Nu börjar knorret bli: nu få priserna inte gå upp längre. Nu säger man i stället: Rationalisera driften, så att ni får ned omkostnaderna! Ja, vi ha alltid sökt rationalisera driften, och nu är det nödvändigare än någonsin, därför att det är svårt att få arbetskraft. Därför har man inom jordbruket särskilt lagt an på att skaffa sig traktorer. Men nu är det tydligen bevillningsutskottets mening, att man inte vill medverka till detta förbilligande av omkostnaderna, när det gäller rationaliseringssträvandena hos jordbrukarna.

Det var i alla fall en mycket intressant uppgift, man fick av herr Sjødahl i dag och från bevillningsutskottet, att man alltså vill slå in på nya vägar. Jag hoppas också att bevillningsutskottet vill gå in på dylika nya vägar, när det gäller att taga ställning till jordbruksfrågorna, så att, om man nu skall motverka en viss rationalisering inom jordbruket, man i stället kan få ökat skydd, jag tänker därvid framför allt på trädgårdsodlingen, för att på så sätt åstadkomma den prisstabilisering, som är nödvändig.

Herr Bårg, Johan: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen för att få instämma i herr von Helands vädjan till vederbörande statsråd att ägna denna fråga tillbörlig uppmärksamhet. Jag tror saken ligger till så att den förtjänar denna uppmärksamhet. Däremot kan jag icke dela herr von Helands uppfattning, att denna fråga är särskilt lämpad att utgöra grunden till en mera ingående diskussion om jordbruksstödet i allmänhet. Den är nämligen alldeles för obetydlig.

När herr von Heland talade om att ändrade uppfattningar gjort sig gällande inom bevillningsutskottet, så vill jag bara bestyrka det, men det är väl inget nytt för riksdagen, att det i allmänhet har skett en strömkantring i fråga om inställningen till dessa ting på olika områden. En metod har dock bevillningsutskottet sökt hävda, och det är den, att icke utan närmare granskning ge sig in på tvivelaktiga förändringar i fråga om tullsatserna, och om man läser utskottets yttrande rätt, så bör det framgå av detta, att utskottet icke vänt denna fråga ryggen, men väl har ansett, att densamma ändå ligger så till, att man utan en mera ingående undersökning av olika omständigheter — och bland dessa även spörsmålen rörande jordbruket — som kunna inverka på frågans bedömande, *icke nu* kan förorda ett bifall till motionärerernas förslag. Motionärerernas förslag omfattar ju även andra delar än gummiringarna, och beträffande dessa andra delar ha inte ens ämbetsverken kunnat tillstyrka motionärerernas förslag. Saken ligger alltså på det sättet, att det som rimligen kan vinnas och bör vinnas genom denna framställning, det är värt att en omprövning kommer till stånd. Det lär väl inte heller vara värre ställt än att man kan draga sig fram ännu något år med nu gällande ordning.

Ehuru jag inte till alla delar är tillfredsställd med vad utskottet yttrat i sin motivering, måste jag dock finna, att det enda riktiga är att bifalla utskot-

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)
tets hemställan och lita till att man från vederbörande departementschefs sida ägnar denna fråga tillbörlig uppmärksamhet.
Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag har inte deltagit i utskottets behandling av denna fråga, men jag anser mig böra tala om, att om jag hade gjort det, skulle jag ha kommit till samma slutsats som utskottet, men icke på grund av de skäl som utskottet anfört. Det är särskilt herr von Helands anförande, som givit mig anledning att säga ifrån detta.

Ett framträdande skäl här i utskottets motivering skulle vara det, att ett svenskt industriföretag har lagt ned ett visst kapitalbelopp för att inrätta sig för tillverkning av traktorringar. Detta är för mig absolut inget skäl att vägra en tullsänkning eller att taga bort en tull, om detta överhuvud taget är rimligt och önskvärt. Det belopp, som det uppgivits att detta industriföretag skulle ha nedlagt i och för anskaffande av vissa utensilier o. dyl., är heller inte på något sätt imponerande. Det är ett ganska bagatellartat belopp i förhållande till det kapital det rör sig om inom gummiindustrien.

Men det finns ett annat skäl, som för mig är ganska avgörande. Herr von Heland säger, att det nu inträtt en ny uppfattning inom bevillningsutskottet. Jag vill bestrida att detta är riktigt. Den nya uppfattningen har kommit inom bevillningsutskottet och överhuvud taget inom riksdagen långt före detta. Den kom när vi knäsatte en jordbruksprotektionism av mycket betydande omfattning. Vi ha ju genom protektionistiska åtgärder av olika slag fått ett enormt prisskydd på jordbrukets produkter. Det är klart, att om man beträffande en viktig grupp av våra näringar — jordbruksgruppen — anlägger rent och hänsynslöst protektionistiska synpunkter, så att man säger, att prisbildningen på jordbrukets område överhuvud taget icke skall ha något med världsmarknadens priser att göra, så kan man inte vara alldeles blind för kompensationskravet från industrien, och man får inte så där i en hast svänga till en sak på grund av att enskilda motionärer finna en tull för sig obekvä. Det är klart, att den tullfråga det här gäller, om jag bara tänker på tillverkningen av traktorringar, i och för sig kräver en viss utredning, och det kan ju hända att man skulle kunna slopa tullen helt och hållet för att hjälpa jordbruket. Man kunde, om det är behövt, ta saken som ett led i vår jordbruksreglering och säga: den lilla industri, som det här är fråga om, får inte utgöra ett hinder för vårt stöd åt jordbruket. Men då måste det först klarläggas, om jordbrukets läge är sådant, att det kan vara skäl att föra ett sådant resonemang i denna tullfråga, och det tror jag inte, att det är, herr von Heland! Jag tror inte att läget är så kritiskt, att man behöver gå ifrån gammal god parlamentarisk ordning, att göra en ordentlig undersökning, innan man skrider till aktion i en tullfråga. Inom bevillningsutskottet är man ganska konservativ, inte bara då det gäller att skapa nya tullar, utan också då det gäller att ändra de befintliga tullarna. Man vill tänka sig en liten smula för. Men denna industritull står naturligtvis också i visst samband med andra tullfrågor: frågan om tullar på andra bilringar t. ex., och jag förmodar herr von Heland inte har någonting emot att man har litet tullskydd på ringar som användas på dessa lyxvagnar, som en hel del av oss åker omkring i på landsvägarna till föga nytta. Vidare står frågan i visst samband med frågan om tullskydd på automobildelar och automobiler. Jag erinrar mig, att det tidigare inte varit så lätt att tekniskt klara den frågan.

Vore det således, herr von Heland, en verklig livsfråga för jordbruket att nu få, inte traktorringar utan att få dem till det pris, som världsmarknaden bestämmer, då skulle jag inte tveka att rösta för det, men herr von Heland har inte påvisat, att det är fallet, och då tror jag man kan ge sig tid att vänta.

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)

i all synnerhet som det med hänsyn till det oroliga utrikespolitiska läget kan hända, att det kan vara bra att vi kunna förvandla en del av det gummilager som tilläventyrs kan finnas till traktorringar för jordbrukets traktorer, i händelse vi bli avstängda från utländsk tillförsel. Jag tror således att just beredskapssynpunkten gör att man nu mindre än eljest behöver rusa i fråga om tulländringar.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ekman**: Herr talman! Hur man än vill skriva och motivera ett utskottsförslag, kan det bland de olika ledamöterna i kammaren råda delade meningar om det, och vad herr Björnsson i det avseendet yttrade, tänker jag inte säga något alls om. Jag begärde egentligen ordet, när jag hörde herr von Heland utveckla sin synpunkt på denna fråga och särskilt understryka två saker, dels att det i utlandet kom till synes en »ny inställning» från bevillningsutskottets sida och dels att det nu var fråga om ett stöd åt jordbruket. Båda dessa uttalanden äro minst sagt överdrivna.

Man kan inte komma till den slutsats. att det är en ändrad ståndpunkt från bevillningsutskottets sida, med mindre än att man jämställer en av handelspolitiska eller andra skäl nödvändig tullförhöjning med, som det i detta fall gäller, en vägran att nedsätta en sedan lång tid tillbaka i tulltaxan intagen tull. När bevillningsutskottet åren 1932 och 1933 ävensom senare har uttryckt sig på det sätt. som herr von Heland erinrar om, var skälet det att det vid varje sådant tillfälle gällde förhöjningar av i tulltaxan ingående tullar. Och jag förmodar, att bevillningsutskottets motiv för att skriva så, som framgick av vad herr von Heland citerade, var, att det ville varna industriföretagen för att på grund av de på detta sätt höjda tullarna igångsätta och planera ny verksamhet, eftersom man allmänt räknade med att dessa tullsatser skulle bli av tillfällig beskaffenhet. Denna gång gäller det en tull, som sedan länge återfunnits i tulltaxan, och i skyddet av denna tull har det inte bara vid ett utan vid flera företag planerats upptagande av en inom landet önskvärd tillverkning. Det har sålunda på ett håll gjorts en kapitalinvestering, visserligen av någon här betraktad såsom betydelslös men för en tillverkning av den storleksordning som det här är fråga om, ingalunda betydelslös utan innebärande en rätt stor kapitalinvestering. Då nu sakläget är sådant och dessa anordningar voro vidtagna långt innan motionen skrevs, har bevillningsutskottet icke haft anledning att vara med om att sänka den ifrågavarande tullen.

Vad sedan beträffar talet om att det är fråga om ett spörsmål, avseende ett stöd för jordbruket, är detta felaktigt. Det är så gott som uteslutande ett industriintresse, som också, kan man säga, knyter sig till ett enda företag. Jag gör kammarens ledamöter uppmärksamma på att den stora huvudparten av traktorer, som användes i detta land, på grund av kvalitet och andra omständigheter utgöres av importerade traktorer. Dessa äro redan vid införseln till landet försedda med gummiringar, och i den mån det även på dessa traktorer behöver bytas ringar, bli de nya gummiringarna tullbelagda på det sätt tulltaxan föreskriver. Motionen syftar emellertid uteslutande på en tullsänkning för de gummiringar, som importeras för att monteras på det ringa antal traktorer, som tillverkas vid ett enda företag i landet. Det är således icke något jordbrukarintresse och det är ett mycket litet industriintresse, men dock mindre än det industriintresse, enligt vilket man har för avsikt att inom landet taga upp en tillverkning av sådana pneumatiska ringar för traktorer.

Vid sådant förhållande är det, herr talman, ytterligt goda skäl som tala för ett bifall till utskottets hemställan.

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)

Herr **Velander**: Herr talman! Då herr von Heland här i debatten gjort denna ur min synpunkt icke alltför betydelsefulla fråga till en mycket stor sådan, har jag funnit det lämpligt att med ett par ord deklarerera även min ståndpunkt till densamma.

Jag har icke tillhört den avdelning inom utskottet, som förberett ärendet, men jag har funnit mig kunna biträda avdelningens och utskottsmajoritetens ställningstagande.

Herr von Heland säger, att utskottsbetänkandet förefaller honom synnerligen egendomligt; det skulle nämligen enligt hans förmenande innefatta en principiell åsiktsförändring hos utskottet, sett mot bakgrunden av utskottets tidigare ståndpunktstaganden. Jag kan icke alls förstå, att utskottsbetänkandet kan tolkas på det sättet. Här är det ju fråga om en ny tillverkning inom landet, vilken väl inte satts igång förrän från och med detta års början och då förmodligen i rätt stor skala och med betydande kapitalinsatser. Den verkliga omfattningen därav har emellertid icke under utskottsbehandlingen kunnat tillfredsställande utredas. Det är därför något för mycket begärt, om man nu skulle fordra, att utskottet, utan att ha kännedom om dessa förhållanden, skulle utan vidare tillstyrka bifall till motionärernas framställning.

Utskottet har sålunda icke, såsom herr von Heland gjorde gällande, intagit en negativ ståndpunkt i själva sakfrågan. Det har uttryckligen betonat sin positiva inställning, då det förutsatt, såvitt jag kan läsa utskottets yttrande rätt, att frågan kan tagas upp, då en utredning är möjlig rörande på frågans bedömande inverkande omständigheter.

Jag vill i detta sammanhang lämna den upplysningen, då herr von Heland bland annat åberopade Kooperativa förbundets tillstyrkande av motionen, att Kooperativa förbundet vid avgivande av detta sitt yttrande, icke hade vetskap om den tillverkning, som Trelleborgsbolaget upptagit. För min del läser jag förresten Kooperativa förbundets uttalande på det sättet, att, om t. ex. en sådan tillverkning upptoges av Kooperativa förbundet, detta efter förnyat övervägande kunde komma till en annan slutsats i fråga om tullskyddets behövlighet. Ämbetsverken — generaltullstyrelsen och kommerskollegium — visste ju inte heller om Trelleborgsbolagets igångsättande av ifrågakarande tillverkning, då de avgåvo sitt yttrande i ärendet.

Herr Björnsson har här betonat den beredskapssynpunkt, som kan anläggas på denna fråga; och jag får för min del säga, att just den synpunkten hade rätt stor betydelse för mig vid mitt ställningstagande inom utskottet.

Jag finner mig sålunda, herr talman, böra biträda de yrkanden, som här tidigare framställts, om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Egnell**: Herr talman! Herr Björnsson säger, att det inte är skäl att vägra en tullsänkning därför att en industri investerat rätt betydande kapitalbelopp för upptagande av en tillverkning av ifrågakarande artiklar. Det förefaller mig emellertid som om såväl utskottet som de ämbetsverk, som först yttrat sig i denna fråga, tagit hänsyn just till det förhållandet att en industri satt i gång med en sådan tillverkning.

Först hade nämligen såväl generaltullstyrelsen som kommerskollegium i gemensamt yttrande tillstyrkt bifall till motionerna om en tullsänkning i detta fall och att bevillningsutskottet måtte föreslå riksdagen att »besluta införande i tulltaxan efter tulltaxenr 982 en anmärkning av nedan angiven lydelse: Anm. Till detta nummer hänföres även för tillverkning av traktorer avsedda gummiringar», d. v. s. samma uttalande som återfinnes i den vid detta betänkande avgivna reservationen.

Senare blev det emellertid för kommerskollegium bekant, att det fanns en

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)

gummifabrik här i Sverige, Trelleborgs gummifabriks aktiebolag, som påbörjat tillverkning av dessa gummiringar, och en ledamot av kommerskollegium, nämligen chefen för kommerskollegii industribyrå, uttalade då sin tveksamhet om, huruvida det vore lämpligt att sänka denna tull. För övrigt har ju också Kooperativa förbundet yttrat sig i denna fråga, som herr Velander här omnämnde. Men förbundet säger bland annat också, att för den svenska tillverkaren av traktorer, som är nödsakad att importera dessa ringar ifrån utlandet, betyder den nuvarande tullen en försämring av konkurrenskraften gentemot utlandet och en fördyring av de svenska traktorerna. Förbundet säger också på ett annat ställe, att motionen enligt styrelsens mening är att betrakta såsom ett steg i rätt riktning, emedan den tar hänsyn till den stora betydelsen för jordbruket och för dess lönsamhet av att dess driftskostnader minskas, och i den mån denna tanke konsekvent fullföljes vid jordbrukspolitikens framtida utformning, måste den komma att bringa stor vinst både åt jordbrukets utövare och åt landets övriga befolkning.

Det var någon av de föregående talarna som påstod, att denna tulländring inte skulle innebära något stöd för jordbruket. Det var herr Ekman, som sade, att det var felaktigt att säga, att det skulle vara något stöd för jordbruket. Jag skall emellertid gentemot detta påstående, herr Ekman, be att för kamraren få läsa upp vad som säges i ett meddelande just från samma traktors-tillverkare, som herr von Heland talat om. Det säges i ett meddelande från denna tillverkare följande: »En tullsänkning inverkar givetvis också på försäljningspriset, som i så fall kan reduceras med cirka 100 kronor, ett belopp som alltså kommer köparen av våra traktorer till godo.» Det beslut, som nu kommer att fattas, skall tillkännagiva, hur riksdagen ställer sig till frågan, om man skall hjälpa en ensam industri här i landet — det finns ju icke någon annan tillverkare av traktorringar än Trelleborgs gummifabriks aktiebolag, åtminstone enligt vad som hittills är känt — eller om man skall gå in för att försöka få ned tullen på dessa gummiringar med 100 kronor, vilket skulle betyda, att jordbrukarna kunna få köpa traktorerna 100 kronor billigare än annars? Vi känna väl också litet var till att bilringar rätt som det är gå sönder och att man får lov att köpa nya ringar. Det kan hända att det inte kommer att dröja så särdeles länge, innan vi få lov att köpa nya ringar till de traktorer, som användas i jordbruket, och då komma dessa ringar att kosta 100 kronor mer än de behöva kosta, om den föreslagna tulländringen beslutas, vilket jag anser vara rätt betydelsefullt för jordbruket.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson, Elon: Jag har i utskottet biträtt den uppfattning var-till utskottet kommit, nämligen att avstyrka bifall till de av herr von Heland och herr Werner i Höjen väckta motionerna, och jag har gått med på detta avstyrkande av samma skäl som framförts av övriga talesmän för utskottet.

Om det överhuvud taget skall vara någon mening med ett tullsystem, är väl en tillämpning därav i detta fall i sällsynt grad berättigad. Här har en svensk industri börjat en tillverkning under förlitande på att det skydd, som tillverkningsgrenen hittills varit beskärd med, även skall upprätthållas, och det är väl då ganska underligt, om man just i portgångsföret för denna industri skulle taga bort det skydd, som den har räknat på. En sådan åtgärd skulle kunna vara berättigad, om man genom den hade främjat några intressen av annan och större betydelse, vilket i detta fall då skulle vara, att man genom borttagandet av tullen skulle kunna åstadkomma avsevärda lättnader för det svenska jordbruket och understöd för dess rationalisering. Om man vid ett vägande mellan dessa båda olika intressen, hade kommit till det resultat,

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)

att det intresse, som lantbruket företrädde, var större, skulle jag för min del inte ha hesiterat att resonera om den saken, men jag har, herr talman, kommit till den uppfattningen, att så icke är förhållandet.

Herr Ekman har redan fäst kammarens uppmärksamhet på att den av motionärerna begärda tullfriheten endast gäller sådana traktorringar, som importeras i samband med tillverkning av traktorer. Det är sålunda inte fråga om att bereda en tullsänkning för de traktorringar, som behöva importeras för att användas vid utbyte av slitna ringar på gamla traktorer utan det gäller bara sådana ringar, som införs för att påmonteras här i landet tillverkade traktorer. Jag har fått en uppgift enligt vilken det framgår, att det företag, som här vid olika tillfällen har omnämnts och som sysslar med inhemsk tillverkning av traktorer, i föl tillverkade 250 stycken traktorer och att dess maximala produktionssiffra beräknas kunna uppgå till ungefär den dubbla. Om man räknar med att det i föl tillverkades 250 stycken traktorer vid denna fabrik — oavsett att sannolikt en del av dessa traktorer komma att användas i andra verksamhetsgrenar än jordbrukets — och att på dem en prissänkning genom den föreslagna tullsänkningen av 100 kronor per styck skulle uppkomma, kommer man fram till den icke så särdeles imponerande siffran av 25.000 kronor, som därmed skulle komma det svenska jordbruket till godo. Storleksordningen av detta belopp framträder ännu tydligare, om man erinrar sig, att det under år 1937 till landet importerades ungefär 3,500 traktorer med ett produktionsvärde av ungefär 8 miljoner kronor. Den hjälp, som således det svenska jordbruket genom denna tullsänkning på traktorringar skulle erhålla, förefaller mig så pass liten vid ett vägande av de olika intressena — å ena sidan prissänkningen på traktorer och å andra sidan intresset av att stödja en svensk industri i dess tillblivelse, ett intresse som kan ha betydelse, såsom här påpekats, även ur beredskapssynpunkt — att jag för min del kommit till det resultatet, att detta senare intresse för närvarande är större och att man således bör, i likhet med vad utskottet föreslagit, avstyrka motionerna.

För min del hyser jag den mycket livliga förhoppningen, att utvecklingen på denna del av gummiringsmarknaden skall bli sådan, att tullskyddet till sist blir obehövt. Det bör finnas vissa möjligheter att tro på en sådan utveckling att även denna del av den svenska gummiringindustrien når en sådan omfattning och kapacitet. Men till dess att så sker förefaller det som om man skulle kunna hysa samma tveksamhet mot den föreslagna tullsänkningen som chefen för kommerskollegii industribyrå givit uttryck åt och under inflytande av denna tveksamhet göra som man brukar göra i tveksamma fall: icke handla.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Heland: Herr talman! Jag måste tydligen ännu en gång deklarerat, att jag inte har någonting emot att utskottet visar intresse för handelspolitiska skyddsåtgärder och jag vill poängtera, att jag i mitt förra anförande sade, att jag i nuvarande tidsläge finner det mycket riktigt att ordna det så, att man inte i det fallet står försvarslös i vårt land. Men jag måste opponera mig, när man nu här främst vill framhålla denna fråga såsom en jordbruksfråga. Jag har sagt, att den *även* har en viss betydelse för jordbruket, och i det avseendet är dess betydelse redan klarlagd och får således vid frågans bedömande icke underskattas.

Men det gäller i denna fråga även att välja mellan två industriers olika intressen. Man kan således inte bara anse, att det gäller att skydda en industri, som just i dagarna satt i gång med en ny slags tillverkning av gummiringar

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)

för traktorer, utan man måste väl även söka bedöma, hur den redan befintliga inhemska industrien för tillverkning av traktorer klarar sig. För att belysa detta, skall jag här återge vad aktiebolaget Bolinder-Munktell säger därom i ett brev till mig, nämligen att en sådan tullnedsättning »skulle hjälpa oss att bättre kunna stå oss i den nu synnerligen svåra konkurrensen med de utländska fabriken» på traktormarknaden.

Det är alldeles givet, att detta företag är i ett sämre läge med sin traktortillverkning, därför att företaget behöver betala väsentligt mera för gummiringar till dessa traktorer än vad de utländska traktortillverkarna behöva göra. Jag har ju redan omnämnt, att en gummiring till ett traktorbakhjul kostar 150 kronor i Amerika men att Trelleborgs gummifabriks aktiebolag här i landet måste betinga sig 50 procent mera betalt för en gummiring av samma dimension. Det är således här i första hand fråga om tvenne industriernas olika intressen, och därför tycker jag det är egendomligt, att inte bevillningsutskottet först och främst anser sig böra skydda denna sedan gammalt existerande industri, som har svårt att klara sig i en redan kännbar konkurrens, där den faktiskt från statens sida blir sämre behandlad än den för vårt land nya automobilindustrien, som åtnjuter tullnedsättning på sådana bildelar, som den behöver importera.

Herr Björnsson: Herr talman! Herr von Heland har ju i sitt senaste anförande på ett, som jag tycker, mycket intressant sätt illustrerat ett uttalande i utskottsbetänkandet. Det har blivit väsentligen såsom talesman för vår gamla mekaniska industri som motionären uppträder, och det kan vara precis lika legitimerat som då han uppträder som talesman för jordbruksintresset i och för sig — det har jag inte något att invända emot.

Men det märkliga är, att denna industri inte själv tagit något initiativ utan funnit sig i den genomsnittliga behandlingen tidigare. Och vad beträffar det uttalande, som detta industriföretag gjort i en skrivelse till herr von Heland, är det lätt begripligt.

Det gäller ju här ett verkligt trekantproblem, men när man nu enligt reservanternas förslag endast löst problemet mellan två av hörnen, är väl detta ytterligare ett skäl till att lugna sig en smula och inte ha så förtvivlat bråttom. Ty även om de jordbrukare, som skulle behöva köpa sig traktorer under tiden, innan frågan hunnit bli grundligare övervägd, skulle få betala hundra kronor mera per traktor, tror jag inte, att det för dem har någon avgörande betydelse i ekonomiskt avseende, lika litet som jag tror, att det har någon avgörande betydelse för den inhemska traktortillverkningen — även om jag kan förstå, att det kan vara angeläget att få frågan klarad.

Men till dess att man genom en utredning fått litet bättre överblick över de ekonomiska förutsättningarna för den ena eller den andra lösningen, tycker jag att man utan risk kan lugna sig utan att vidtaga den i reservationen föreslagna tulländringen.

Herr von Heland: För att kammaren icke skall missuppfatta läget måste jag säga, att herr Björnssons tanke, att traktorindustrien funnit sig i dessa tullsatser, icke är riktig, ty man har just från denna industri vid ett par tillfällen talat med mig om denna fråga. Det är just med anledning av dessa resonemang, som jag har väckt denna motion, och man har inom denna industri känt sig hårt pressad av konkurrensen från den utländska industrien.

Herr Björnsson: Det förvånar mig, att denna industri vänder sig till herr von Heland och icke till Kungl. Maj:t.

Om sänkning av tullen å gummiringar för traktorer. (Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där- under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *von Heland* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *von Heland* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—77;

Nej—35.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckta motioner om beskattning av oförtjänt tomt- och fastighetsvärdesteering, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om ändring i kommunal- skattelagens avdrags- bestämmelser m. m. Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckta motioner angående rätt att i deklaration av inkomst av fastighet avdraga viss nybyggnadskostnad samt om ändring av kommunalskattelagens avdrags- och avskrivningsbestämmelser med avseende å jordbruket.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) motionen nr 86 i första kammaren av herr *Löfvander*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen angående sådan ändring i taxeringsförordningen, att avdrag i deklaration av inkomst av fastighet bleve tillåtet för kostnad av nybyggnad, som vore avsedd att ersätta befintlig byggnad, samt

2) de likalydande motionerna nr 157 i första kammaren av herr *Sederholm* m. fl. och nr 227 i andra kammaren av herrar *Liedberg* och *Lundell*, däri hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning med framläggande av förslag senast till 1940 års riksdag till sådan

Om ändring i kommunalskattelagens avdragsbestämmelser m. m. (Forts.)
ändring i kommunalskattelagen, att jordbruket i fråga om avdrags- och avskrivningsbestämmelser bleve fullt jämställt med andra näringar.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att motionen I: 86 av herr Löfvander, angående rätt att i deklaration av inkomst av fastighet avdraga viss nybyggnadskostnad, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 157 av herr Sederholm m. fl. och II: 227 av herrar Liedberg och Lundell, om ändring av kommunalskattelagens avdrags- och avskrivningsbestämmelser med avseende å jordbruket, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angiven mening hade anmälts av friherre *Lagerfelt* samt herrar *Egnell*, *Andersson* i *Dunker*, *Lundell* och *Olsson* i *Kullenbergstorp*, av vilka herr *Lundell* tillika avgivit ett särskilt yttrande i ämnet.

Herr Sederholm: I en av de motioner, som behandlas i detta utlåtande, har jag framställt vissa yrkanden och vissa påpekanden, som jag här närmare vill gå in på.

Utskottet har i sitt för övrigt efter min mening välvilliga upptagande av de yrkanden, som här framställts, dock stannat vid att yrka avslag på motionen med hänvisning till den utredning, som nu pågår, och vars betänkande snart torde vara att vänta. Det har upplysts, att man skulle kunna vänta sig, att kommunalskatteberedningen skulle kunna vara färdig till 1941 års riksdag. Vi hade begärt, att det skulle framläggas förslag till 1940 års riksdag. Skillnaden kan ju icke vara så stor, i fall i övrigt de synpunkter, som vi ha framfört, skulle vinna beaktande.

Under sådant förhållande kommer jag icke att här framställa något yrkande. Jag menar, att de synpunkter, som i motionerna blivit framförda, i alla fall på väsentliga punkter ha uppmärksamrats och de framförda önskemålen vunnit beaktande.

Jag skulle emellertid vilja tillägga några ord utöver vad som anförts i motionerna och särskilt understryka några saker med avseende på de framställda yrkandena, som jag tror kunna vara av ett visst intresse i sammanhang med den fortsatta behandlingen av dessa frågor. Det är nu så, att när det är fråga om rätt att göra avdrag för värdeminskning på byggnader, skall det med avseende på lantmannabyggnader förfaras på det sättet, att man skall sätta en viss procent, som skall motsvara det värdeminskningsavdrag, som med hänsyn till byggnadens art kan vara skäligt och riktigt. Byggnadens art kan ju vara rätt viktig att taga hänsyn till. Så t. ex. kräver en ladugård eller ett boningshus icke samma avskrivningsprocent. Den ena förbrukas fortare och skulle därför kräva en större avskrivningsprocent. Det beror också på byggnadens material o. s. v. Däremot är det en sak, som i detta fall icke kommer till synes, och det är byggnadens beskaffenhet och frågan om den förslitenhet, som byggnaden varit utsatt för. Om vi antaga, att en byggnad som nybyggd är värd 40,000 kronor och vi anse, att en avskrivning av en procent på värdet skall vara riktig, men att i fråga om den speciella byggnad, som jag här har tagit hänsyn till, större delen av värdet t. ex. tre fjärdedelar är förbrukad, så räcker naturligtvis avskrivningsprocenten — en procent — icke om den beräknas på det nuvarande värdet 10,000 kronor utan bör beräknas på nyvärdet, de 40,000 kronorna. Det gör omräknat 4 procent på de 10,000 kronorna. Med andra ord: icke blott byggnadens art utan också byggnadens beskaffenhet och den återstående amorteringstid, som man behöver

Om ändring i kommunalskattelagens avdragsbestämmelser m. m. (Forts.)
räkna med för att byggnaden skall bli slutamorterad, spela in i högsta grad. Det gör, att den nuvarande schablonen, som tager hänsyn till brandförsäkringsvärdet å ena sidan och å andra sidan en viss procent, som hänför sig till ett nybyggt hus och den förslitning, som belöper på detta värde, medför oriktiga resultat. Den schablonisering, som nu blivit införd, är felaktig, nämligen att en viss procent av byggnadskapitalet skall skrivas av likformigt för varje år och att detta skall ske oberoende av om byggnaden har en längre eller kortare återstående livstid. Detta är felaktigt. Nuvarande praxis, att man skall taga hänsyn till fastighetens jordbruksvärde, medför också, att man får in en faktor i beräkningen, som absolut icke har med själva byggnadens förslitning att göra. Om en jordbruksfastighet är överbyggd och har dyrbarare byggnader än som behövs, medför detta icke någon förhöjning av fastighetens handelsvärde eller taxeringsvärde. Det skulle till och med kunna medföra en minskning av värdet med hänsyn till det ökade byggnadsunderhåll, som blir en följd av denna överbyggnad. Då skall emellertid avskrivningen av byggnaderna icke få bli den, som med hänsyn till byggnadernas beskaffenhet och värde är den riktiga, utan den skall justeras ned med hänsyn till det minskade handelsvärdet, som fastigheten har med hänsyn till just denna överbyggnad.

Detta är ett förhållande, som efter min mening också gör den nuvarande schablonen felaktig. Överhuvud taget kan jag icke finna annat än att det är oriktigt, som nuvarande praxis har gjort, att gå in för en schablon. Med kännedom om de stora svårigheter, som det visat sig vara att kunna få en saklig bedömning av de konkreta fall, som avvika från denna schablon, menar jag, att det vore önskvärt, att man finge klarare och bestämdare regler för tillämpningen av denna avskrivningsmöjlighet, så att man kom det rättare närmare icke blott i fråga om medeltalet av fall utan även i fråga om de konkreta fall, som kunna komma i fråga.

Jag är icke blind för att en förutsättning för en sådan reform är att man kan få fram en viss bokföring, en viss redovisning av dessa avskrivningar. Nu åberopar sig utskottets utlåtande på att det icke föreligger bokföringsskyldighet för jordbrukare, och det gör det ju icke heller. I många fall föra emellertid jordbrukarna böcker, och det borde väl också, när böcker föras, vara möjligt för jordbrukarna att få anlita bokföringsmaterialet för att kunna redovisa och styrka de avskrivningar, som kunna vara befogade. Jag vill för övrigt hävda den uppfattningen, att det för att styrka de avskrivningar, som kunna komma i fråga på byggnader och inventarier, icke alls skulle vara nödvändigt att föra en fullständig bokföring. Huvudsaken är ju, att man på dessa områden kan få en bestyrkt redovisning över avskrivningarna, så att taxeringsmyndigheterna kunna se, att allt gått rätt till och att man icke exempelvis avskrivit samma sak två gånger.

Jag vill icke gå närmare in på frågan om inventarienedskrivningen, då den är så pass utförligt behandlad i motionen. Jag kan också säga, att denna fråga är så pass välvilligt behandlad från utskottets sida, att jag tror mig kunna hysa förhoppning om att de synpunkter, som i motionerna blivit framförda, också skola kunna vinna beaktande vid den fortsatta behandlingen.

Det är angeläget, att den merbelastning, som jordbruket har i fråga om skatter, kan avlyftas, så att jordbruket kan likställas med andra näringar, d. v. s. att det kommer i det läget, att det får rätt till avdrag både med avseende på byggnader och inventarier, som kan vara skäligt och rimligt och att de krav på bevisning, som härvidlag skola komma fram, bli åtminstone så angivna i anvisningarna eller på annat sätt, att de bli framkomliga och möjliga att praktisera för jordbrukarna. Jag tror, att med hjälp av jordbrukarnas

Om ändring i kommunalskattelagens avdragsbestämmelser m. m. (Forts.)
organisationer ett system med uppgift om avdragsregler skulle kunna ordnas, så att jordbrukarna i gemen skulle kunna komma fram till en allmän tillämpning av dessa avdragsregler, och jag menar, att det i sådant fall är bättre att kunna bygga på sådana anvisningar och regler än att bygga på en praxis, som enligt mitt förmenande har kommit alldeles på avvägar.

Jag vill med dessa ord icke yrka bifall till motionen utan jag ansluter mig till utskottets hemställan under förhoppning om, att de synpunkter, som blivit anförda i motionerna och i utskottets utlåtande samt även av mig i detta anförande, måtte vinna beaktande vid frågans vidare behandling.

Herr Löfvander: Herr talman! I detta betänkande expedierar bevillningsutskottet också en motion, som undertecknad väckt vid denna riksdag, och där jag begär »utredning och förslag till riksdagen angående sådan ändring i taxeringsförfordningen att avdrag i deklaration av inkomst av fastighet må varda tillåtet för kostnad av nybyggnad, som är avsedd att ersätta befintlig byggnad».

Jag måste i likhet med en talare förut här i dag uttala den åsikten, att jag anser bevillningsutskottets motivering även för detta avslagsyrkande egendomlig. Bevillningsutskottet säger att »ett bifall till motionärens förslag skulle innebära ett avsteg från den princip, som gäller vid beräkning av inkomst av fast egendom». Ja, det är väl så ofta då man går in för ändring av gällande lagar och förordningar, att man får taga avsteg från en princip, som förut varit gällande. Det är väl icke något märkvärdigt. Det händer väl dagligen och stundligen här i riksdagen.

Vidare säger utskottet: »Härtill kommer, att en bestämmelse av antydd natur för många fastighetsägare icke skulle leda till det av motionären åsyftade resultatet. Kostnaderna för om- eller nybyggnad å en fastighet torde nämligen i många fall uppgå till så stora belopp, att den skattskyldige vid beräkning av sin inkomst av fastigheten för beskattningsåret icke skulle kunna utnyttja avdraget samt ej heller kunna från sin inkomst av övriga förvärvskällor avdraga det underskott, som uppstått å fastigheten.» Med dessa motiveringar avstyrker utskottet motionen.

Jag är övertygad om, att om det kommer till en utredning om detta spörsmål, skall det icke bli svårt att hitta några framkomliga vägar. Man kan tänka sig ett procentuellt avdrag. Man behöver icke gå med på att göra avdrag på hela kostnaden. Vidare kan man tänka sig, att avdrag göras på flera år. Icke är det så omöjligt som bevillningsutskottet vill göra gällande. Det föreligger i praktiska livet ett krav på reformering av dessa bestämmelser.

Det visar sig i dessa tider ett stort intresse för att förbättra byggnadsbeståndet, och det är icke bara ett intresse utan även ett krav, att man skall göra det. Jag är övertygad om, att om man hade velat vara med på en reform i den riktning, jag har föreslagit, skulle det ha varit ett led i rätt riktning för denna förbättring av byggnaderna särskilt på landsbygden.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra. Jag vill dock uttala den förvisningen, att denna fråga kommer tillbaka.

I detta anförande instämde herr *Persson*.

Herr Bärq, Johan: Då intet yrkande har gjorts, är det icke särskilt påkallat att säga någonting om de framställningar, som gjorts i motionerna.

Jag måste dock stryka under här, vilket jag föreställer mig nogsamt har uppmärksamrats, att alla dessa frågor ingalunda äro några nya påhitt utan

Om ändring i kommunalskattelagens avdragsbestämmelser m. m. (Forts.)
att de ha efter ideliga framställningar i olika former varit prövade. De synpunkter, som de ärade talarna lagt på frågan här, äro synpunkter, som ha gnuggats många gånger. Det ligger ju i sakens natur, att sådana här ting äro synnerligen svårlösta, och vid behandlingen inom utskottet har från mer än ett håll, där man har samma intresse som motionärerna, erkänts och påpekats, att de nu gällande bestämmelserna förvisso möjliggöra ett förfarande, som kan verka mera billigt och rättvist än det, som i allmänhet praktiseras. Det är således näppeligen något fel på författningen. Däremot kan man ju tvista om, huruvida dessa författningar alltid tillämpas på sätt, som lagstiftarna ha avsett.

Men detta är frågor, som sammanhånga med vårt taxeringsväsende med alla dess fördelar och alla dess brister. Såsom frågan nu ligger till, föreställer jag mig, att näppeligen någon har annan uppfattning än den, att den bör, som ju motionärerna också visat sig vara tillfredsställda med, prövas i sammanhang med andra föreliggande skattefrågor. Man får då se i vilken mån man kan lyckas att åstadkomma en ordning, som blir mera tillfredsställande. I många år har jag varit nödsakad att syssla med skattefrågor och jag har en mycket riklig erfarenhet av att man vid förändringar, som göras, knyter vissa förhoppningar, som på ett par fattiga år visa sig ingalunda tillfredsställa önskemålet. Därav följer ju också, att beskattningstagstiftningen är av den beskaffenheten, att man aldrig någonsin kan få den färdig.

Jag ansluter mig till utskottets hemställan.

Herr Velander: Då det ärende, som här föreligger till behandling, är av mycket stor betydelse särskilt ur jordbrukets synpunkt, skall jag, ehuru något yrkande icke ställts, tillåta mig att yttra ett par ord närmast i anslutning till herr Löfvanders anförande.

Herr Löfvander tar sikte exempelvis därpå att, om han uppför en ekonomibyggnad, som ersätter en äldre sådan byggnad, han skall vara berättigad att i sin deklaration eller vid sin taxering året därefter åtnjuta avdrag för hela kostnaden för denna nybyggnad. Herr Löfvander förmenar, att det borde ligga ganska nära till hands att gå hans önskingar till mötes i det hänseendet.

Jag skall söka att med ett exempel belysa, att det icke är så lätt, som herr Löfvander tror. Låt oss antaga, att herr Löfvander får, som han vill, och att vi således i kommunalskattelagen införa ett stadgande av den innebörd, han förordar. Sedan uppför herr Löfvander en ekonomibyggnad för en kostnad av 20,000 kronor, säga vi. Följande år anhåller han i sin deklaration att få åtnjuta avdrag för hela denna anläggningskostnad. Hans inkomster äro så stora, att de medgiva täckning därav. Taxeringsmyndigheterna bifalla herr Löfvanders framställning. Sedermera under taxeringsåret säljer herr Löfvander sin fastighet. Året därpå kommer förvärvaren av fastigheten och yrkar avdrag vid sin taxering med så stor del av köpeskillingen för fastigheten, som belöper på den från herr Löfvander i samband med fastigheten förvärvade ekonomibyggnaden. Jag vill fråga: Hur löser herr Löfvander detta spörsmål? Det är alldeles klart, att den frågan kräver ett betydande övervägande; och säljaren, misstänker jag, hur herr Löfvander än bär sig åt, måste ock drabbas av beskattning genom att anläggningskostnaden för den där ekonomibyggnaden, varför vid den tidigare taxeringen avdrag åtnjutits, till väsentlig del återföres till beskattning. Det visar, herr Löfvander, detta exempel, att man icke kan taga så lätt på hithörande problem, som här göres gällande.

Herr Löfvander säger nu att, om man icke vill bifalla hans motion i full

Om ändring i kommunalskattelagens avdragsbestämmelser m. m. (Forts.)
utsträckning, kunde man väl reflektera på att vederbörande skall erhålla ett procentuellt avdrag. Ja, härtill kan svaras, att det är precis, vad som gäller för närvarande. Innebörden av 22 § kommunalskattelagen och anvisningarna till samma paragraf ge otvetydigt vid handen, att ett procentuellt avdrag i form av värdeminskning är just vad man har rätt att fordra. Sedan är det en annan sak, som herr Sederholm varit inne på, nämligen att kommunalskattelagens bestämmelser måhända icke tillämpas på det sätt, som lagstiftaren har avsett. Att så icke alltid sker har från olika håll vitsordats. Det har vitsordats av statsskattekommittén och av förra årets bevillningsutskott; och bevillningsutskottet har också i år understrukit den saken. Den tillämpning, som nu sker av avdragsreglerna, torde sålunda ofta resultera i för små värdeminskningssvdrag, men synes det vara ganska svårt att komma till rätta med detta förhållande.

Beträffande herr Sederholms anförande i övrigt vill jag säga, att, såvitt jag förstod, befinna sig utskottet och herr Sederholm på samma linje. När man sålunda såsom herr Sederholm eftersträvar en avdragsrätt, likformig över hela beskattningsområdet, har bevillningsutskottet givit uttryck för den uppfattningen, att detta bör eftersträvas, och jag har icke heller på någon annan punkt funnit någon motsättning mellan herr Sederholm och utskottet.

Jag har självfallet, herr talman, icke anledning till annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr Löfvander: Herr Velander påstår, att jag skulle ha begärt avdrag för hela kostnaden för nybyggnad. Jag vet icke, var han funnit det i min motion.

Vidare säger herr Velander, att det är tillåtet att göra procentuellt avdrag. Ja, det lär det vara med 1 å 1½ procent av byggnadens värde, men det får jag säga herr Velander, att så litet avdrag är jag icke nöjd med, utan det bör väl vara något mera.

Herr Velander: Jag vill i anledning av herr Löfvanders senaste anförande endast citera klämman i hans motion; den lyder:

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen angående sådan ändring i taxeringsförordningen att avdrag i deklaration av inkomst av fastighet må varda tillåtet för kostnad av nybyggnad, som är avsedd att ersätta befintlig byggnad.»

Friherre Lagerfelt: Jag ber att med några ord få motivera den reservation, som jag har avgivit till utskottets betänkande. Utskottet har avstyrkt motionerna, och det är egentligen på grund av utskottets avstyrkande av herr Löfvanders motion, som jag tänkte säga några ord.

Här har talats om skattelindring vid nybyggnader. Jag vill nu ta upp ett mycket närbesläktat förhållande, nämligen skattelindring vid modernisering och ombyggnad av äldre byggnader. Vi veta, att nu pågår på landsbygden ett forcerat arbete att förbättra byggnadsbeståndet. Detta är till stor del nödvändiggjort genom statsmakternas bestämmelser, men även om utgifterna för denna modernisering och ombyggnad äro en kär utgift för dem, som ha att svara för bostäder åt sina underhavande, är det dock en dyrbar utgift. Om moderniseringen av en efter äldre förhållanden fullgod arbetarbostad på landet för att den skall komma i nivå med nutida fordringar kostar, låt mig säga, 5,000 kronor, och jag skall betala skatt för dessa 5,000 kronor med ett par tusen kronor, så kostar ombyggnaden 7,000 kronor och icke, som först nämndes, 5,000 kronor.

Om ändring i kommunalskattelagens avdragsbestämmelser m. m. (Forts.)

Den saken anser jag behöva komma under myndigheternas övervägande, så att det kan lämnas någon skattelindring eller någon skattebefrielse för de pengar, som gå åt till nödvändig modernisering av äldre bostäder.

Jag tillåter mig att till detta resonemang lägga att sedan en bostad genom modernisering blivit försedd med värmeledning och därmed jämförliga förbättringar och erhållit, låt mig säga, tre rum i stället för tidigare två rum, växa underhållskostnaderna för ägaren ganska betydligt. För ägaren blir det givetvis ett onus för framtiden.

Med dessa ord har jag endast velat förklara min inställning till frågan, och jag har intet yrkande.

Herr Sederholm: Herr talman! Jag vill endast tillägga några ord i anledning av den siste ärade talarens anförande.

Han gick in på frågan om åtgärder för att vidmakthålla en fastighet i ett sådant skick, att den fortfarande kan drivas lönsamt och inte på grund av byggnadsbeståndets föråldrade beskaffenhet, varvid jag inte endast talar om bostadsbyggnader utan även om ekonomibyggnader, så försämrats att den inte längre är i nivå med vad som numera måste krävas av ett någorlunda rationellt jordbruk.

Det är med andra ord i detta fall inte fråga om annat än åtgärder för att underhålla fastigheten i det skick, som kräves för att lönsamheten skall kunna bevaras. Då uppstår spørsmålet om detta kan betraktas som en kapitalinvestering på samma sätt som man bygger ett nytt hus. Jag kan för min del knappast finna detta. För närvarande är det så att en fastighetsägare har rätt att göra avdrag för reparation och underhåll, men inte för ombyggnad.

Den synpunkt, som friherre Lagerfelt gav uttryck åt, rör frågan var man skall draga gränsen mellan ombyggnad och reparation. Jag vet att olika taxeringsnämnder i detta fall stå på olika ståndpunkt. Då det gäller att försätta byggnader i ett modärnt skick genom att förse dem med vatten och avlopp och kanske även värmeledning, men varvid man bibehåller byggnadens storlek, antalet rum o. s. v., anse en del taxeringsnämnder att detta är att hänföra till underhållsåtgärder, för vilka vederbörande får göra avdrag, medan andra däremot anse att det är fråga om ombyggnader, för vilka avdrag icke får ske.

Jag anser att det vore rimligt och riktigt att även i detta hänseende klarare regler fastställdes. Jag skulle vilja tillägga, att det viktigaste vore en sådan tillämpning av bestämmelserna, att ombyggnad, som inte avser annat än att vidmakthålla byggnader i sådant skick, att de med modern drift kunna fylla sin uppgift, får karaktären av underhåll av fastighet och sålunda inte anses som en nyinvestering av kapital i fastigheten.

Vad beträffar det av herr Löfvander framförda problemet om nybyggnader, som skola ersätta gamla byggnader, förstår jag att det är mycket svårt att komma till en lösning på den väg, som han har föreslagit. Men det ligger måhända även i detta fall en riktig tanke bakom, och det kan hända att man skall kunna finna utvägar att på annat sätt komma till rätta med detta problem.

Jag menar alltså, herr talman, att det är angeläget att jordbrukarna inte få skatta såsom för nyinvestering när det gäller sådana åtgärder, som äro nödvändiga under nuvarande förhållanden för att vidmakthålla fastighetens byggnadsbestånd i sådant skick, att rörelsen kan drivas på ett lönsamt och i andra avseenden tillfredsställande sätt.

Herr Bårg, Johan: Jag måste, herr talman, när jag hör alla dessa önskemål, påpeka, att alla erinringar och alla klagomål, som anföras över vårt invecklade uppskattnings- och beskattningssystem och som nog i viss utsträck-

Om ändring i kommunalskattelagens avdragsbestämmelser m. m. (Forts.)
 ning ha fog för sig, bottna i det faktum att man strävat efter den allra största detaljutförning i syfte att nå noggrannast möjliga rättvisa. Men därför blir också allt som är skrivet på beskattningens område så invecklat och så konstigt, att många ha svårt att tyda det och kanske ännu svårare att efterleva det. Herr Sederholm har här berört en sak, som jag tycker är typisk för det berättigade i sådana erinringar. Men även ett så enkelt spörsmål som gränsdragningen mellan vad som skall anses vara förbättringar och vad som skall anses vara normalt underhåll är såvitt jag kan begripa någonting som det är komplett omöjligt att i en lag skriva ut. Det går inte att ge en definition på allt tänkbart, som det skulle kunna tagas hänsyn till när det gäller att bedöma, huruvida en byggnad av den ena eller andra beskaffenheten har undergått någon värdeökning, eller om det endast är fråga om ett enkelt underhåll.

Jag vill med dessa ord, herr talman, bara ha sagt, att om vi sätta till de bästa krafter, som vi kunna uppbringa i detta land, för att råda bot på sådana här ofta påtalade olägenheter, så har jag ändå inte alltför stora förhoppningar om att det skall vara möjligt att på detta sätt bokstavsledes kunna undanröja alla skäl till anmärkningar. Vi måste lita till det sunda förnuftet hos uppskattningsmyndigheterna. Men detta sunda förnuft är ju inte omätligt, vare sig man söker det hos uppskattningsmyndigheterna eller hos de överinstanser, som sedermera skola döma.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner i fråga om besvär över kommunala organs beslut om tillsättning av tjänstebefattningar. *Om besvärsvärd beträffande kommunala tjänstetillsättningar.*

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen dels de likalydande motionerna nr 120 i första kammaren av herrar *Rahmn* och *Holmström* och nr 347 i andra kammaren av herrar *Lundqvist* och *Arnemark*, dels ock de likalydande motionerna nr 121 i första kammaren av herr *Ohlin* och nr 265 i andra kammaren av herr *Tengström*.

I motionerna I: 120 och II: 347 hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring i kommunallagarna och eventuellt andra lagar och förordningar, att frågor om tillsättning av kommunala tjänster kunde i större utsträckning än nu vore fallet underkastas prövning i besvärsväg och därigenom i möjligaste mån garantier skapades för att vid sådana tjänsters tillsättning behörig hänsyn toges till förtjänst och skicklighet.

I motionerna I: 121 och II: 265 hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda frågan om skapandet av ett kommunalt besvärsinstitut med enhetliga bestämmelser angående besvär över kommunala organs beslut om tillsättande av eller förordnande å kommunala tjänstebefattningar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

- 1) att motionerna I: 120 och II: 347 samt
- 2) att motionerna I: 121 och II: 265 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om besvärsvätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Gustaf Adolf Björkman, Herlitz, Karl Bodin, Arnemark* och *Nolin* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av motionerna I: 120 och II: 347 samt I: 121 och II: 265 ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring i kommunallagarna samt andra lagar och förordningar, att frågor om tillsättning av kommunala tjänster kunde i större utsträckning än nu vore fallet underkastas prövning i besvärsväg och därigenom i möjligaste mån garantier skapas för att vid sådana tjänsters tillsättning behörig hänsyn toges till förtjänst och skicklighet.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag ber att få komma med den sedvanliga reservantingressen — en förklaring sålunda, att vissa motioner behandlats av utskottet, att utskottet avstyrkt dem och att reservanter anmält sig. Jag är en av reservanterna i den nu föreliggande frågan. Som kammaren vet, gäller det här att i anledning av motioner, som blivit avgivna, vilja reservanterna ha en utredning om att frågan om tillsättning av kommunala tjänster må kunna i större utsträckning än nu är fallet underkastas prövning i besvärsväg — nu är det som bekant en rent formell prövning — och därigenom i möjligaste mån skapas garantier för att vid sådana tjänsters tillsättning behörig hänsyn toges till förtjänst och skicklighet.

Förtjänst och skicklighet äro ju enligt regeringsformen bedömningsgrunderna för tillsättning av statliga befattningshavare. Det säges i de motioner, som här behandlas, att de kommunala myndigheterna i många fall icke tagit tillräcklig hänsyn till berättigade krav på förtjänst och skicklighet och därigenom läderat tjänstemännens rätt och även åsidosatt kommunernas egna intressen. Kommunaltjänstemannaförbundet har i ett yttrande, som avgivits till konstitutionsutskottet, förklarat att riktigheten av detta påstående i motionerna icke torde kunna jävas. Jag förutskickar naturligtvis, att det här icke kan vara fråga om att söka draga fram några särskilda fall, som skulle kunna tjäna såsom grund för detta påstående. Emellertid kan jag anföra att den besvärsnämnd, som enligt vad som upplyses i utskottsutlåtandet finnes här i Stockholm, har fått handlägga ett icke obetydligt antal ärenden. Under 1937 har den handlagt 22 besvärsmål och under 1938 års tre första kvartal 12 besvärsmål. I fyra av 1938 års fall upphävde besvärsnämnden tillsättningsbesluten. Således synes att besvärsinstitutet här har fyllt en uppgift.

Jag vill ytterligare påpeka med avseende på besvärsinstitutionen i Stockholm, att föredraganden i besvärsnämnden i en uppsats i Förvaltningsrättslig Tidskrift som sin mening har uttalat, att den möjlighet till rättelse av tillsättningsbeslut, som genom institutet skapats, utgör en maning för den nämnd, som har att tillsätta befattning, och för tjänstemän, som ha att avge förslag härtill, att vid behandlingen av dylika frågor förfara med grundlighet och utan godtycke. Häri ligger ju en stor trygghet för tjänstemännen.

Utskottet säger nu emellertid, att om man vill åberopa den anordning i avseende på besvärsnämnden, som gäller för Stockholm, så har dock i detta fall rätten att på materiella besvärgrunder ändra ett tillsättningsbeslut förbehållits ett *kommunalt* organ. Således innebär detta icke, säger utskottet, något avsteg från en av de principer, som finnas för den kommunala förvaltningen — ett led i den kommunala självstyrelsen — nämligen att de kommunala organen böra äga frihet att efter eget skön bedöma en föreliggande fråga ur synpunkten av kommunernas nytta eller skada. Om däremot, säger man, besvär till statliga organ i kommunala tjänstetillsättningsärenden skulle äga rum, så

Om besvärsmöjlighet beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.) skulle detta innebära ett dylikt avsteg från den kommunala självstyrelsens princip.

Vi reservanter ha emellertid icke bundit oss för någon viss väg för besvärsmöjligheterna, utan vi ha sagt att på olika områden kunna besvärsmöjligheterna gestalta sig ganska olika. Och jag vågar verkligen tro, att om ett besvärsinstitut så anordnas, att Kungl. Maj:t eller länsstyrelsen finge tillsätta en ordförande i en besvärsnämnd, som i övrigt vore kommunalt tillsatt, skulle detta ingalunda kunna sägas innebära något grundskott mot den kommunala självstyrelsen. Och klarhet härutinnan får väl visa sig vid en utredning. Det har funnits regeringar, som kommit med propositioner, i vilka yrkats att två av kunglig nåd tillsatta kunde sitta med i besvärsnämnd av det slag, som här kunde ifrågasättas.

För övrigt vilja vi reservanter framhålla att en enbart formell prövning, som nu företages över tjänstetillsättningarna efter besvär med stöd av kommunalagarna, ju redan måste förefalla dessa tjänsteklagande anmärkningsvärd. Besvär jämlikt specialförfattningar, där statliga kompetenskrav föreligga, medgiva ju lämplighetsprövning. Och var ligger då gränsen? Det är ofta ovisst. Och härvidlag säga vi ännu en gång, att en utredning väl kan vara på sin plats.

Det förklarades av en av majoritetsmännen i konstitutionsutskottet i det första anförande, som han där höll, att det kunde ju kanske behövas en ändring i avseende på vissa större städer men icke i alla städer och icke alls i flertalet landskommuner. Ja, svarades honom då, det är icke nödvändigt att samma regler gälla för stora städer och små landskommuner. I stora städer, de som stå utanför landstingen eller äro av motsvarande storleksordning, är behovet givetvis stort och man kan naturligtvis söka en viss gräns, och om en gräns här skall dragas, kan ju en utredning lätt ådagalägga, var stora tjänstemannakårer finnas och därmed också materiella besvärsmöjligheter behövas. Det kan ju således visa sig att det icke skulle finnas någon anledning att undantagslöst införa generella, positiva besvärregler.

Herr talman! De kommunala korporationer, som ha hörts i anledning av motionerna, ha avstyrkt dessa. Men när vi komma till Sveriges kommunaltjänstemannaförbund, där man känner sig mest intresserad, finna vi att detta förbund på det livligaste förordar en utredning och att denna skulle verkställas i samband med den av sakkunniga rörande förhandlingsrätt förordade utredningen rörande tjänstemannadomstol.

Nu undrar jag för min del, om icke de mest intresserades vädjan till förman för en utredning skulle kunna vinna beaktande?

Jag ber att få erinra om, att för några veckor sedan förelåg här i kammaren ett lagförslag, framlagt i en kungl. proposition. En talare på Västernorrlandsbänken, som tyvärr nu icke är närvarande i kammaren, uttalade därvid i ett anförande först de stora betänkligheter, som han haft och fortfarande hade gent emot den föreslagna lagen. Men så åberopade han att personalorganisationen, som hade intresse av lagen, förordat en lagstiftning, och slutade med följande ord, som jag ber att få uppläsa: »Jag måste då för min del säga mig, att eftersom jag är intresserad för ett tillgodoseende av de anställdas önskemål, som det är ett intresse inte bara för de anställda utan också för samhället att tillmötesgå, så är det också ganska självklart, att jag nu inte bara med stort jämnmod utan med djup övertygelse stöder den kungl. propositionen som den bästa lösningen för att ge de anställda det skydd, som de både begära och behöva.»

Jag anser, herr talman, att även här föreligger just ett intresse icke bara för de anställda, utan också i samhällelig grad. För den talare på Västernorr-

Om besvärsmätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)
landsbänken, som jag här citerade, gällde det något så viktigt som en lag. Då kan det väl icke anses oskäligt att man i detta fall med en utredning tillmötesgår de anställda, för vilka denne talare hade ett så livligt intresse, att han var med på en lag. Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen, som innebär utredning om ett sådant skydd, som de anställda begära och som jag anser dem behöva.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! Herr Björkman nämnde i början av sitt anförande, att man vid tillsättandet av statens tjänstemän måste bedöma dem efter förtjänst och skicklighet, och han ansåg att detsamma skulle gälla vid tillsättandet av kommunala tjänstemän. Ja, det är alldeles naturligt, att förtjänst och skicklighet även då skola gälla, men det kan råda en smula olika meningar om vad som innefattas i orden förtjänst och skicklighet. Om man skulle skapa ett dylikt besvärsinstitut, vad skulle då detta ha att gå efter för grunder? Jo, knappast någonting annat än de betyg och den meritförteckning, som vederbörande inlämnar, och det måste under sådana förhållanden bli på det sättet, att pappersmeriter skulle väga betydligt mera än andra meriter.

Denna synpunkt har också understrukits av de institutioner, som yttrat sig i frågan. Landstingsförbundet t. ex. befarar, »att allt för stor vikt kommer att läggas vid s. k. pappersmeriter, medan den genom praktiskt arbete dokumenterade personliga förmågan icke i tillräcklig grad vinner beaktande».

Det nämndes här nyss att städerna måhända kunna behöva ett sådant institut i högre grad än kommunerna. Man skulle då kunna tro, att Svenska stadsförbundets styrelse uttalat sig till förmån för en sådan anordning, men den yttrar i sitt uttalande följande: »Därtill kommer att en prövning, förlagd till ett centralt statligt organ, lätt måste komma att i allt för hög grad grundas på formella meriter. Åtskilliga av de ledande tjänstemän i våra städer, som gjort betydande insatser på sitt arbetsområde, skulle sannolikt *icke* komma i tillfälle därtill, om deras meriter efter ett överklagande vägt mot andra sökandes med måhända överlägsen teoretisk utbildning.» Stadsförbundets styrelse slutar med att enhälligt avstyrka bifall till de föreliggande motionerna.

Det måste göras gällande, att det kan finnas andra meriter, som betyda bra mycket mer än rena pappersmeriter, något som även understrykes i landstingsförbundets uttalande, vilket är underskrivet av ett så välkänt namn som E. v. Hofsten. Där heter det: »Vid tillsättande av en kommunal befattningshavare måste hänsyn tagas icke endast till föregående utbildning och anställningar, utan en sökande måste bedömas även ur andra synpunkter, såsom hans kännedom om lokala förhållanden av olika slag och hans rent personliga egenskaper, såsom initiativkraft, omdömesförmåga, förmåga att samarbeta med andra o. s. v. Det är mycket sannolikt, att en allmän besvärinstans icke har möjlighet att i samma utsträckning som ett kommunalt organ förskaffa sig kännedom om dylika kvalifikationer hos en sökande.»

Vi ha nog litet var kommit i kontakt med personer ute i kommunerna, som äro mycket duktiga och som kunna vara mycket framstående, när det gäller bokföring eller andra ting, men som sakna en sak, som måste finnas, nämligen förmågan att samarbeta med överordnade och underordnade. Hur skall ett besvärsinstitut kunna få reda på någonting sådant? Om besvärsinstitutet skall vara förlagt hit till Stockholm, måste ju här avgöras överklaganden, som komma långt nedifrån södra Sverige eller långt uppifrån norra Sverige. Hur skall detta institut kunna veta, vilka möjligheter och förutsättningar klaganden har exempelvis när det gäller samarbete med kamrater, överordnade

Om besvärsmätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)
och underordnade? Och i en kommun betyda meriter i detta avseende bra mycket mer än åtskilligt annat. Det kan också gälla någon av en kommuns egna, som alla känna som en duktig karl och som mycket väl skulle kunna sköta en kommunal syssla, ehuru han inte har några pappersmeriter. Det är alldeles givet att om en, som har pappersmeriter, skulle besvara sig, skulle han helt visst bli utsedd, även om den tidigare utsedde skulle kunna sin sak minst lika bra.

Man skall väga dessa synpunkter emot varandra, och då anser jag att det inte finns någon som helst anledning att tillskapa ett besvärsinstitut på sätt som här föreslås.

Det är också en annan omständighet att taga hänsyn till i detta sammanhang, som bl. a. landstingsförbundet pekat på då det skriver: »Huru en dylik besvärsmätt än utformas, kommer den otvivelaktigt att innebära ett starkt intrång i den kommunala självbestämmanderätten, som för varje år allt mer beskäres.»

Detsamma understrykes av landskommunernas förbund, vars yttrande är underskrivet av en så välkänd och i praktiska ting förfaren man som herr Råstock, som anför, att ett besvärsmätt »innebär ett betydande avsteg från en av huvudprinciperna för den kommunala förvaltningen och skulle innebära ett synnerligen djupt och såvitt styrelsen kan se ganska onödigt ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten».

Jag medger naturligtvis att man från många synpunkter kan resonera som herr Björkman och andra, och att man skulle kunna dra fram en del exempel på hur förträffligt det skulle vara med ett besvärsmätt när det gäller de kommunala tjänsterna. Men här ha i alla fall de sakkunniga på området, nämligen styrelserna för landstingsförbundet, stadsförbundet och landskommunernas förbund, utan minsta tvekan avstyrkt förslaget. Vi veta ju, att man ibland kan få utlåtanden, som äro synnerligen svävande just på grund av att skäl kunna anföras både för och emot. Men i detta fall ha yttrandena ingalunda svävat på målet utan klart och tydligt gått ut på avslag.

Det är under sådana omständigheter, som också utskottet har ställt sig avvisande.

Jag skall nu inte längre uppehålla debatten, herr talman, utan med denna motivering yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Den siste ärade talaren uppehöll sig utförligt vid en omständighet, som spelat en mycket stor roll i diskussionen om de här föreslagna besvärsmöjligheterna, nämligen att prövningen av tjänstetillsättningar i besvärsväg måste resultera i en pappersprövning, att den kommer att stanna vid ett bedömande av de rent formella meriterna och inte kan taga hänsyn t. ex. till sådana personliga egenskaper, som inte precis taga sig uttryck i examensbetyg o. s. v. Ja, detta är naturligtvis klart. Så snart man anordnar en besvärsväg, blir det ju fråga om att bedöma på papper. Vi ha det inte så ställt i vårt land, att vi ha en förvaltningsrättsskipning, som kan använda samma bevismedel — parters hörande och vittnesbevis o. s. v. — som vi ha i vår allmänna process.

Man bygger alltså på papper, men vi ha väl ändå litet var den erfarenheten, att även en sådan prövning kan taga hänsyn till det levande livets omständigheter i rätt hög grad. Då man nu talar om omöjligheten för en central myndighet i Stockholm att bedöma personers lämplighet ute i en landsort, vill jag sålunda för det första betona att detta sker inom statsförvaltningen ständigt och jämt; där finns det ju möjlighet att besvara sig över tillsättningen av de minsta tjänster inom ett verk, exempelvis inom järnvägs-

Om besvärsmätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)
förvaltningen, och föra upp ärendet ända till Kungl. Maj:t. Vi skola vidare komma ihåg att det ligger inom allas vår erfarenhet, att man kan anföras besvär inom kommunalförvaltningen på andra områden, där det mycket ofta gäller att just taga hänsyn till sådana förhållanden, som inte just synas i papperen. Men ha vi inte allesammans också den erfarenheten, att det i själva verket tas rätt mycken hänsyn till sådana förhållanden? Ha vi inte sett vid många tillfällen, att de myndigheter, som pröva besvär, faktiskt begripa lika väl som vi, att det finns ovägbara faktorer vid sidan av intyg och sådant, och som därför visa den synnerligaste försiktighet då de förstå, att det ligger ett skönmässigt bedömande bakom de kommunala myndigheternas avgöranden.

Jag vill således understryka, att talet om en pappersprövning, som inte skulle taga hänsyn till livets verkliga förhållanden, är betydligt överdrivet.

Den föregående ärade talaren åberopade även och strök under med mycken kraft, att de som yttrat sig i detta ärende inte haft något intresse för motionerna. Javäl, men vi få komma ihåg att de som ha yttrat sig genomgående utgöras av den ena parten. Om vi se denna fråga som en fråga om förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare, så är det arbetsgivarparten, som har avstyrkt. Det är ju kanske i viss mån så, att man även i detta rum känner det ungefär som om man stode inför en arbetsgivareorganisation. Det stora flertalet av kammarens ledamöter äro ju aktiva inom den kommunala förvaltningen och se naturligtvis spörsmålet utifrån sådana synpunkter. Det är verkligen med en viss tvekan, som man inför en sådan församling vågar urgera de anställdas rätt och vad därmed sammanhänger. Men man hämtar ju mod av det förhållandet, att det i en modern arbetsgivareorganisation finns rätt mycket rum för den insikten, att skälig hänsyn till de anställdas krav kan ligga även i det helas intresse, och det är därför jag djärves, utöver vad jag nu sagt gent emot den siste ärade talaren, tillfoga ytterligare några synpunkter i ämnet.

Jag kan inte tycka annat än att konstitutionsutskottet tagit en smula för enkelt på saken genom att här uppställa den högtidliga principen om den kommunala självstyrelsen, mot vilken anordnandet av den här föreslagna besvärsmöjligheten helt och hållet skulle strida. Det är liksom om det låge i den kommunala självstyrelsens natur, att kommunerna på alla områden skulle ha rätt att inom lagens ram träffa alla avgöranden, som bero av vad man anser nyttigt och lämpligt o. s. v., fullt självständigt och utan inblandning från statsmaktens sida. Ja, mina herrar, det står visserligen så i kommunallagarna, men vi skola erinra oss att det finns en mängd områden, där kommunerna redan äro beroende av de statliga myndigheternas omdöme även i dessa hänseenden. Statens myndigheter kunna ju lägga sig i hur kommunerna skola ordna hälsovården, fattigvården och många andra ting. Jag vill alltså ha strukit under att det inte är någon helig princip, som det här skulle vara fråga om att bryta emot. Det förhåller sig tvärtom så, att gränsen mellan kommunernas frihet och statligt ingripande inte är dragen efter någon sådan där rätlinig princip, utan den är dragen praktiskt. På vissa områden går statens inflytande längre, på andra områden mindre långt.

Vi skola i detta sammanhang också komma ihåg, vad utskottet nämner i förbigående men skjuter en smula åt sidan: att det ju redan på vidsträckta områden finns ett ganska starkt statligt inflytande över tjänstetillsättningar, bland annat i den formen, att besvär över tjänstetillsättningar kan upptagas till prövning av statlig myndighet. Vi skola alltså inte tala om några heliga grundsatser, som vi skulle bryta emot, utan se det hela som en enkel, prak-

Om besvärsmöjlighet beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)
tisk fråga; huruvida det är lämpligt att på detta område förskjuta gränsen ytterligare ett litet stycke, eller om det inte är det.

Vidare vill jag påpeka att diskussionen om detta spörsmål kanske bringats någon liten smula på avvägar genom en av de motioner, som väckts i ärendet. Jag syftar på den motion, som väckts av herr Ohlin och som går ut på att man, som han uttrycker saken, skulle utreda frågan om »skapandet av ett kommunalt besvärsinstitut med enhetliga bestämmelser angående besvär över kommunala organs beslut om tillsättande av eller förordnande å kommunala tjänstebefattningar». Jag värderar högt denna motion som ett uttryck för intresse för tjänstemännens sak, men jag skulle vilja säga att uttrycket är något för impulsivt, något för hastigt tillkommet. Motionen har inte tagit fasta på det som är det verkliga problemet. För mig står det nämligen klart, att om något är visst, så är det att vi på detta område *icke* skola skapa enhetliga bestämmelser. Det kan inte bli tal om att ställa upp någon generell regel, som vi skola tillämpa för alla slag av tjänster, utan det som framför allt måste fattas i sikte och en utredning måste gå ut på är att studera de olika slagen av tjänstetillsättningar och skapa regler, som passa för var och en av dem. Det bör göras en skillnad med hänsyn till arten av den verksamhet som tjänstemännen bedriva. Det är en skillnad mellan sådana verksamhetsgrenar, som av staten äro anförtrodda åt kommunerna, och exempelvis kommunernas rent ekonomiska förvaltning. Det är inte sagt att man skall ha samma regler för båda kategorierna. Det är skillnad mellan sådana tjänstemän, som ha beröring med allmänheten, och vid vilkas urval det ligger en större vikt, och sådana som sitta och skriva på ett kontor. Det är skillnad mellan stad och land. Redan i utskottets utlåtande framhålles det, att denna motion är av mycket liten betydelse för flertalet landskommuner, och detta vill jag starkt understryka. Och jag vill påpeka att den differentiering med hänsyn till verksamhetens art, som jag har antytt, skulle leda därhän att landsbygden i än högre grad befrias från verkningarna av en ifrågakommande lagstiftning i ämnet.

Man kan således göra skillnad mellan olika situationer, och man kan också gestalta besvärsmöjligheterna helt olika. Detta vill jag särskilt understryka. Först och främst skall man säkert komma till det resultatet, att det finns stora grupper av tjänstemän, för vilka ingen besvärsmöjlighet bör komma i fråga. Men där överhuvud taget besvär skola komma ifråga, kan det ske i mycket olika omfattning och på mycket olika sätt. Man kan till exempel uppställa mer eller mindre preciserade krav. Man kan för vissa slag av tjänstemän uppställa den enkla regeln, att de i största allmänhet skola vara lämpliga, dugliga och kompetenta personer, men man kan även, för det ena eller andra området, gå därhän att man stipulerar bestämda kompetensvillkor, examina och så vidare. Man kan också gestalta besvärsmöjlighetens möjlighet till ingripande på två principiellt olika sätt. Man kan naturligtvis ge besvärsmöjligheten befogenhet att, om det klagas på herr A:s tillsättning, överväga huruvida herr A är mera kompetent och skicklig än herrar B, C, D och så vidare. Att denna form skall användas, förutsättes i alla yttrandena såsom självklart. Man förutsätter med andra ord, att besvärsinstitutionen får den innebörden, att olika sökande kunna vägas mot varandra. Men detta ligger inte i sakens natur, det är ingen nödvändighet. Man kan mycket väl göra så att besvärsmöjligheten i vissa fall bara får pröva, huruvida den som har tillsatts fyller de mer eller mindre specificerade kompetenskrav som fastställts för tjänsten, vraka honom om han inte gör det, men godtaga honom om han gör det, alldeles oavsett om det finns andra som äro ur denna synpunkt bättre skickade. Man kan för övrigt inskränka besvärsmöjlighetens prövningsrätt

Om besvärsmått beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)
 på varjehanda andra sätt, t. ex. föreskriva att den inte behöver ingripa annat än vid uppenbara missgrepp.

Det har således varit mig angeläget att stryka under, att den föreliggande frågan icke får fattas som en fråga om ett schematiskt införande av ett besvärsmått av alltigenom samma gestaltning. Jag kan förstå att kommunalmännen reagera inför något sådant, om alltså samma regler skulle få tillämpning på hela det kommunala förvaltningsområdet. Men det är icke detta det gäller, utan det gäller att se över den kommunala förvaltningen i alla dess olika gestaltningar och uppmärksamma och överväga, huruvida icke de besvärsmöjligheter som redan finnas på åtskilliga områden skulle förtjäna att i större eller mindre utsträckning vidgas.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Källman: Herr talman! Jag medger, att det nog i vissa fall kan förekomma och har förekommit, att tjänstemän tillsätts, som inte äro kvalificerade för sin befattning, och att man begått övergrepp genom att begagna sin kommunala maktställning. Men även om sådant undantagsvis förekommer, skulle en lagstiftning i den riktning, som motionärerna föreslagit, efter min uppfattning skapa ännu sämre förhållanden. En besvärsmått skulle visserligen, som herr Herlitz sade, ta hänsyn till alla omständigheter, men den grundläggande faktorn blir examensmeriter och examensbetyg, vilket enligt vad erfarenheten visat skulle ofta medföra skadliga eller mindre goda verkningar för våra kommuner. Jag kommer aldrig att glömma, hurusom en av Sveriges största kommuner år 1909 tillsatte en kommunalkamrer, som inte hade någon examen eller kunde förete något som helst intyg om teoretiska kvalifikationer — han var målare — egen företagare men som blev en av Sveriges bästa kommunalkamrerare och under mer än ett par decennier på ett alldeles utmärkt sätt skötte en kommun på över 20,000 invånare. Han fick de bästa vitsord, både av alla vederbörande i kommunen, länsstyrelsen samt övriga myndigheter, som han i sin tjänsteutövning hade att göra med. Så är det nog litet varstans.

Det vanliga betyget på mognad, som brukar åberopas av sökande till även olika kommunala befattningar, är jur. kand.-examen. Man har emellertid funnit, att denna har ett mycket ringa värde, när det gäller kommunal verksamhet. Jag erinrar om att dåvarande sekreteraren i Svenska stadsförbundet, Yngve Larsson, 1919 skrev en ganska vidlyftig avhandling om kommunalkunskap och kommunal verksamhet, vari han påvisade, att jur. kand.-examen medförde bra litet av kunskap om det man behövde syssla med i det kommunala livet. Den författningskunskap — vilken numera förresten är ganska vidlyftig — som hör till kommunal verksamhet, ingår inte i jur. kand.-examen. Det är därför en rätt betänklig sak för en mängd kommuner att få befattningshavare — kanske ganska högt avlönade — som egentligen äro inkompetenta och få börja från början när det gäller inhämtande av sådan kunskap.

Det betänkligaste är emellertid, att en sådan person som den målare jag nämnde om, vilken inte kan förete något som helst betyg på sina kvalifikationer, alltid måste uteslutas så snart det blir en prövning efter i motionerna avsedda regler. D. v. s. om besvär anföras. Därigenom skulle många verkligt dugande befattningshavare icke kunna komma i fråga, även om de äro aldrig så kunniga beträffande innehållet och tillämpningen av gällande kommunallagstiftning m. m.

Jag skall inte uppta tiden med mer än ytterligare följande korta erinran.

Om besvärsrätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)

Riksdagen har under flera år sysslat med frågan om lagstiftning i syfte att få fram kvalificerade revisorer i kommunerna. Det har visat sig vara omöjligt genom lagstiftning. Det finns ingen metod att på lagstiftningsvägen framskaffa kunskaper hos personer om de blott äro valbara. Det finns ingen metod, varigenom man kan påtvinga människor kunskaper. Här måste man lita till frivilligheten, och i detta avseende samverka ju många krafter, både när det gäller revisorer och befattningshavare överhuvud taget. Men så uppstår en annan fråga. Vi ställa inga kompetenskrav på kommunala förtroendemän, och man har inte ens rätt att avsäga sig ett kommunalt uppdrag på grund av okunnighet. Det är inte så värst länge sedan vi fingo prejudikat på att en person — det låter litet egendomligt — inte blev befriad från ordförandeskap i kommunalnämnd, trots att han som stöd för sin avsägelse åberopade, att han varken kunde läsa eller skriva. Finns det då inte anledning att överväga, huruvida man inte i första hand borde ha vissa kompetenskrav på kommunala förtroendemän? Deras antal är legio i detta land, och det tillhör ju den kommunala självstyrelsens principer, att dessa människor både besluta och förvalta och ansvara för förvaltningen även i de fall, då det finns tjänstemän, som äro högre kvalificerade än de själva. Här är jag emellertid inne på ett område, där det inte är tänkbart att kunna lagstifta, åtminstone inte ännu. Då vi ha kommit så långt fram i tiden, att varje medborgare, som är normalt utrustad å huvudets vägnar, har ett visst bestämt mått av kunskaper, då kunna vi överväga att lagstifta om vilka personer som med vissa grundgenskaper skola anses som de lämpligaste för olika kommunala uppdrag.

För närvarande finner jag det omöjligt att yrka annat än bifall till utskottets hemställan.

I herr Källmans yttrande instämde herr *Sandegård*.

Herr Strömberg: Herr talman! När utskottet tog upp dessa motioner till behandling rädde fullkomlig enighet om att vi skulle anlita all den sakkunskap, som stod att få från dem, som ha sysslat med kommunala angelägenheter. Vi beslöto därför på författningens sätt att göra hänvändelser till Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund, för att höra vilken mening de hade i detta fall. Samtliga tre institutioner ha avstyrkt de motioner, som här föreligga. De ha angivit dels principiella skäl och framhållit, att den föreslagna anordningen strider mot den kommunala självbestämmanderätten, dels också lämplighetsskäl ur det praktiska arbetets synpunkt, och de ha anfört mycket goda skäl för båda synpunkterna.

Nu förklara reservanterna, att dessa utlåtanden inte ha något värde, eftersom de endast äro ett uttryck för arbetsgivarsynpunkten på den föreliggande frågan. Reservanterna tro sig vidare ha funnit en räddningsplanka i det utlåtande, som är avgivet av Sveriges kommunaltjänstemannaförbund. Men då är att märka, att detta förbund inte begränsar sig till frågan om besvärsrätt vid tillsättande av kommunala tjänster utan rullar upp hela frågan i stort. Lika viktigt är det, säger förbundet, att kommunala tjänstemän icke utsättas för avskedande eller entledigande utan att en objektiv rättsgrund föreligger. Förbundet vill således ha denna besvärsrätt bland mycket annat och menar sig därför ha verkligt avgörande och vägande skäl för den ifrågasatta reformen.

Utskottet kan för sin ståndpunkt lika väl åberopa vad Svenska kommunalarbetareförbundet yttrar, vilket återfinnes som bilaga vid utlåtandet. Detta

Om besvärsmätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)
 förbund, som omfattar i runt tal 10,000 kommunala befattningshavare och tjänstemän, avråder på det allra bestämdaste från denna äventyrliga nyhet. Det säger, att varken kommunerna eller de kommunala befattningshavarnas organisationer kunna sägas ha missbrukat den frihet, som finnes på berörda område, och att en lagstiftning alltså inte är nödvändig. Vi bruka ju följa en gammal god regel, åtminstone här i första kammaren, att icke skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning, förrän det kan påvisas ett klart och ofrånkomligt behov. Ingen skall kunna säga att våra kommuner ha missbrukat den rätt de ha på ett sådant sätt, att det finns anledning att med lagstiftning ingripa.

Man kan, som herr Källman nyss sade, dra fram en mängd fall ur det praktiska livet, där det skulle ha varit fullkomligt otänkbart, att en person hade stått sig i prövningen inför en sådan besvärsinstitution, trots att han varit obestridligt kunnig och duktig. Jag har en sådan erfarenhet från verksamheten inom vårt läns landsting. Vi tillsatte för några år sedan en landstingsdirektör. Han kunde egentligen inte åberopa något, som skulle haft någon tyngd inför en besvärsinstitution, men han hade gjort sig känd inom landstinget som en ovanligt duktig och klok karl. Jag vill tillägga, att han inte tillhör samma meningsriktning som jag, så att ingen skall tro, att det är därför jag omnämner fallet. Alla äro nu fullkomligt eniga om att det var ett ovanligt lyckligt val. Jag vädjar till er, herrar kommunalmän i denna kammar, om ni inte själva varit med om många dylika fall, och jag undrar, om vi inte kunna vara ense om att man icke bör hoppa på en så ny och oprövd sak som denna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Dahlström, Wahlberg, Oscar Gottfrid Karlsson* och *Anders Andersson*.

Herr **Ohlin**: Herr talman! I egenskap av motionär må det kanske tillåtas mig att säga ett par ord, ehuru jag icke nämnvärt skall förlänga debatten.

Det förefaller mig, som om man borde se den fråga, som vi här diskutera, i ett något vidare perspektiv än flertalet hittillsvarande talare gjort. Man kan väl säga, att det går som en röd tråd genom hela den moderna socialpolitiken, och inte bara socialpolitiken, utan även genom de stora organisationernas strävan, att i olika avseenden bereda medborgarna en större trygghet, att försöka ge dem så mycket som möjligt av garantier för att de bli rättvist och rimligt behandlade. Jag behöver inte ta upp tiden med att anföra några exempel. Jag skulle annars kunna peka på det beslut, som fattades för några veckor sedan rörande tryggande av gift kvinnas rätt till anställning. Beträffande praxis utanför lagstiftningen är det tillräckligt att erinra om den verksamhet fackföreningarna bedriva, vilken bl. a. just går ut på att åstadkomma ökad trygghet och garanti för en rättvis behandling, t. ex. garanti för att en person inte blir avskedad, därför att han inte är populär hos verkmästaren etc., etc. Det är en liten del av detta allmänna problem, som här är upptagen. Tjänstemännens krav får ses som ett tecken på deras uppfattning, att de lika väl som andra samhällsgrupper äro berättigade till sådana garantier. Detta förefaller kanske understundom en smula obekvämt för dem, som i detta fall äro arbetsgivare. Varje gång när det varit tal om liknande åtgärder på något område ha vi ju i den offentliga debatten fått höra från arbetsgivarhåll, hur varje inskränkning i arbetsgivarernas rörelsefrihet skulle vara på ett eller annat sätt ödesdiger. Men om kravet på ökad trygghet och ökade garantier är befogat,

Om besvärsrätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)
får väl arbetsgivaresynpunkten om den inskränkta rörelsefriheten i detta lik-
som i andra fall tillmätas mindre vikt.

Jag skall inte med herr Herlitz diskutera lämpligheten av ett besvärsinstitut
eller ett mera enhetligt behandlingssätt. Hur det är med den saken, får ju ut-
redningen visa. Jag vill gentemot herr Herlitz en smula magistrala påpekan-
de endast göra den invändningen, att kommunaltjänstemannaorganisationen
dock tycks ha tagit mera välvilligt på den motion som bland annat jag har
undertecknat, än på högermotionen, i det att man mycket bestämt uttalat sig mot
den där framförda tanken, att regeringsrätten skulle få en central ställning
vid behandlingen av denna fråga. Jag tror också, att jag lugnt kan hänvisa
till utredningen att närmare undersöka, i vad mån de i motionerna framförda,
till stor del parallella tankegångarna ge anvisning om den mest praktiska lös-
ningen.

Nu anför man, herr talman, som skäl mot en besvärsrätt, att pappersmeri-
terna därigenom skulle få en övervägande tyngd i jämförelse med andra me-
riter. Jag skulle emellertid vilja peka på att det beträffande statstjänster re-
dan finns en besvärsrätt i stor utsträckning, och ingen torde väl våga påstå,
att det i statens tjänst är omöjligt för duktigt folk att komma fram. Jag er-
känner naturligtvis, att det kan ligga något i den synpunkten, att besvärsrät-
ten skulle medföra en viss inskränkning i kommunernas rörelsefrihet, men
många tjänstemän anse — och det är delvis detta, som ligger bakom deras önske-
mål — att en sådan inskränkning i rörelsefriheten skulle vara till stor nytta,
inte endast för dem själva utan också för kommunerna. Dessa tjänstemän ha
den uppfattningen, att personliga förbindelser, kanske till och med någon gång
politiska åsikter, tillhöra de faktorer, som spela in. Det är alldeles klart, att
i den mån sådana hänsyn förekomma — vilket jag saknar möjlighet att be-
döma; jag vet endast att det är en uppfattning på tjänstemannahåll — skulle
de få svårare att inverka, om en besvärsrätt fanns. Mot den lilla olägenhet,
som kan ligga i minskad rörelsefrihet, då det gäller ur pappersmeritsynpunkt
svagt meriterade personer, får man våga de fördelar, som ur ren meritsynpunkt
skulle ligga däri, att den här antydda risken minskades.

Till herr Strömberg skulle jag vilja säga, att den bestämda opinion som
finnes på kommunaltjänstemannahåll väl knappast har uppstått utan grundad
anledning. Man kan nog inte bestrida, att det existerar missförhållanden, som
det gäller att skydda sig emot. Det är emellertid inte fråga bara om de miss-
förhållanden, som i några, kanske många fall kunna förekomma, utan huvud-
saken är att hos hela denna grupp människor skapa en känsla av trygghet mot
att icke bli behandlade på ett oförsvarligt sätt. Visserligen ha stadsförbundet,
landstingsförbundet och landskommunernas förbund avstyrkt, men, som jag
nämnde och som det förut har sagts, ha de, som representera arbetsgivarna,
alltid motsatt sig inskränkningar i sin rörelsefrihet. Det torde då vara berät-
tigat att en smula diskontera värdet av de uttalanden, som gjorts från detta
håll, då en grupp å arbetstagarsidan, som är närmast berörd, nämligen kom-
munaltjänstemännen, intagit en så bestämd ställning.

Herr talman, med hänvisning till att denna fråga tydligen av de berörda
tjänstemännen anses vara av väsentlig betydelse och att den inte torde inne-
bära något allvarligare ingrepp i den kommunala självständigheten, ber jag
att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wistrand: Jag har begärt ordet, herr talman, för att deklarerera, att
frågan om att bereda möjlighet för de kommunala tjänstemännen att kunna
framföra besvär med anledning av en tjänstetillsättning har, när det gäller
Stockholms stad, fått sin lösning genom skapandet av ett besvärsinstitut, som

Om besvärsrätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)
visserligen är inrättat inom de nuvarande kommunallagarnas ram, men som dock fyller just de uppgifter, som man från förslagsställarnas sida tänkt sig, att ett allmänt kommunalt besvärsinstitut skall ha. Jag vågar göra det påståendet, att erfarenheterna av detta instituts tillvaro varit mycket goda. Det har, såsom även professor Ohlin framhöll, givit de anställda den trygghetskänsla, som jag måste anse vara en mycket stor tillgång i samhällslivet. Man frågar sig onekligen: varför skall riksdagen, då på alla områden olika grupper av samhällsmedborgare sammansluta sig för att hindra en orättvis behandling av sina problem, ställa sig avvisande just mot kraven från de viktiga tjänstemannagrupper, som det här är fråga om? Varför skola inte även de kommunala tjänstemännen ha den trevnad och trygghet i samhället, som ligger i medvetandet om att de kunna draga frågor angående sin behandling inför en högre instans?

Man har här i debatten gjort ett mycket stort nummer av att det föreslagna besvärsinstitutet nu skulle kunna medföra formalism och leda till att endast pappers- och examensmeriter bli det avgörande vid tillsättandet av kommunala tjänster. Jag tror, att man i mycket hög grad överdriver dessa farhågor. En besvärdsnämnd måste ju, hur den än kommer att tillsättas, ändå bestå av mycket erfarna män, som haft beröring med kommunal verksamhet i en eller annan form. Jag är därför för min del övertygad om att en sådan nämnd kommer att taga mycket stor hänsyn även till en mängd imponderabilia. Det är säkerligen heller inte så mycket på den punkten, som skon klämmer, utan vad man här på många håll vill slå vakt om är nog snarare, vågar jag uppriktigt säga, att bevara möjligheten till ett ganska autoritärt handhavande av den utnämnings- och avskedanderätt, som man enligt de gällande kommunallagarna har. Jag tror emellertid, att det ur alla synpunkter är lämpligast, att denna rätt handhaves på ett sådant sätt och under sådana former, att de tjänstemän, som beröras därav, veta med sig, att det finns möjligheter för dem att få full rättvisa. Det är nämligen, såsom också antydde av professor Ohlin, inte bara så, att en mängd utmärkta tillsättningar äga rum under åsidosättande av kraven på formell kompetens. Jag medger visst, att det finns fall, då ett åsidosättande av formella meriter visat sig vara lyckligt, men det har varit lika många, och kanske ännu flera fall, då ett dylikt åsidosättande lett till olyckligt resultat för kommunerna.

Herr Källman uppehöll sig särskilt vid den formella kompetensens bristande värde. Jag vill säga, att lika litet som man skall övervärdera den formella kompetensen, skall man undervärdera den. Jag medger gärna, att praktisk erfarenhet av arbetet inom en kommun i många hänseenden innebär en merit, som väl kan uppväga, för att nu taga herr Källmans exempel, en juris kandidatexamen. Men jag skulle vilja betona, att det inte bara är det man inhämtat i fråga om författningsväsen och dylikt under studierna för juris kandidatexamen, som är av värde, det följer också med hela juristutbildningen en viss förmåga att handskas med administrativa ting, som i detta sammanhang icke äro utan betydelse. För egen del har jag en gång i tiden avlagt juris kandidatexamen, och jag har därför ingen anledning att överskatta värdet av den, men jag vill ändå betona, att även härvidlag besannas ofta nog, att »för mycket vett fick ingen, hur vis han het, men litet nog vet mången, som intet vet».

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Både herr Källman och herr Strömberg ha dragit fram fall, då personer, som de ansågo mycket dugliga men som tydligen icke haft så starka pappersmeriter, blivit utsedda till innehavare av kommunala befattningar och sedan visat sig synnerligen lämpliga.

Om besvärsrätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)

Den målare och den landstingsdirektör, som de sålunda nämnt här i debatten, ha de använt som avskräckande exempel för att ge kammarens ledamöter det intrycket, att dessa män, om man haft de föreskrifter, som vi här tänkt oss, aldrig skulle ha kunnat bli utsedda till sina kommunala befattningar. Det är visst icke så! De kunde mycket väl även av en klok besvärsnämnd befunnits vara de mest meriterade. Den av oss föreslagna utredningen får ju undersöka, i vilken form man skulle kunna införa detta besvärsinstitut. Jag är för min del inte alls rädd, att det endast skulle bli så kallade pappersmeriter, som skulle bli det avgörande vid tillsättandet av kommunala tjänster, utan jag är övertygad om att det skulle bli en förständig bedömning av de sökandes olika förtjänster och att tjänstesökande kände sig äga trygghet i att godtycke ej förekomme.

I början av mitt föregående anförande redogjorde jag för Stockholms stads besvärsnämnd och hur denna i en del fall ändrat de kommunala myndigheternas beslut i fråga om tjänstetillsättningar. Man har från intet håll dragit i tvivelsmål, att icke Stockholms stads besvärsnämnd varit till nytta och skapat trygghet för de personer, som tack vare dess tillvaro kunnat förlita sig på att det endast är förtjänst och skicklighet, som är det avgörande vid tillsättandet av befattningar i stadens tjänst. Ett bifall till vårt förslag behöver icke alls innebära, att man i framtiden helt skall bortse från praktiska meriter, utan man skall taga *alla* omständigheter i betraktande, då det gäller att åt en kommun förvärva bästa möjliga krafter.

Herr Strömberg framhöll, att det var egendomligt, att Sveriges kommunaltjänstemannaförbund i sitt yttrande gått längre, än vad som föreslås i reservationen och de föreliggande motionerna, som ju endast avse att få till stånd en besvärsinstans, som skulle bedöma *tillsättandet* av kommunala tjänster. Kommunaltjänstemännens organisation begär nu i sitt yttrande, att man även skall försöka få till stånd en prövning av frågor rörande entlediganden. Den omständigheten, att kommunaltjänstemännen själva givit uttryck åt ännu ljusare förhoppningar, än vad vi från vårt håll gjort, bör väl emellertid icke hindra, att de åtminstone få de av sina förhoppningar förverkligade, som vunnit understöd av en hel del av både utskottets och kammarens ledamöter, vilka praktiskt sysslat med dessa problem.

Herr Strömberg: Herr talman! Med anledning av herr Ohlins yttrande ber jag att få försäkra både motionärerna och reservanterna, att även utskottsmajoriteten säkerligen ömmar för en rättvis och objektiv behandling av de kommunala tjänstemännen. Man får emellertid inte glömma bort, att åtskilligt redan har gjorts för att trygga dessa tjänstemäns ställning. Det föreligger dessutom ett sakkunnigutlåtande med förslag om att de kommunala tjänstemännen skola få förhandlingsrätt och att sådana tvister, som kunna uppstå i fråga om tolkningen av de avtal, som på förhandlingsvägen träffats, skola hänskjutas till avgörande av en nämnd. Man kan därför på intet sätt säga, att de kommunala tjänstemännens ställning nu för tiden är fullständigt rättslös.

Naturligtvis finns det all anledning att sträva mot det mål, som herr Ohlin uppställde, och söka ytterligare trygga både de enskilda och de kommunala tjänstemännens anställningsvillkor. Det har man säkerligen inte heller från utskottsmajoritetens sida någonting emot, men vi äro övertygade om att det icke går att uppnå detta mål genom att skapa ett statligt besvärsinstitut, som enligt vad vi befara, skulle kunna bli en även för tjänstemännen själva mycket farlig byråkratisk institution.

Om besvärsvätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! För att bevisa behövligheten av att ett besvärsvätt inrättas för städer och större kommuner hänvisade herr Björkman till att man här i Stockholm har en dylik besvärsvätt, som alla äro belättna med. Är det emellertid inte, herr Björkman, rätt egendomligt, att herr Johan-Olov Johansson, före detta ordförande i Stockholms stadsfullmäktige, undertecknat det yttrande, som svenska stadsförbundets styrelse avgivit och vari man enhälligt avstyrker inrättandet av ett sådant besvärsvätt, som här föreslås? Jag tycker i alla fall, att detta yttrande borde säga oss något. Jag är för min del övertygad om, att om de herrar, som här så varmt talat för inrättandet av ett kommunalt besvärsvätt, suttit såsom kommunalmän ute i en liten socken på landsbygden, skulle de säkerligen haft en annan inställning till frågan, än vad de nu ha, då de se den ur helt andra synpunkter.

Herr Ohlin framhöll, att det nu gäller att se över hela den kommunala förvaltningen. Om detta är meningen med det föreliggande förslaget, måste man verkligen fråga sig, vad den kommunala självbestämmanderätten skall tjäna till.

Det har här talats så mycket om pappersmeriter. Jag vill framhålla, att det inte är utskottsmajoriteten, som fäst uppmärksamheten på denna sida av saken, utan det är svenska landstingsförbundet och svenska landskommunernas förbund, som i sina yttranden över motionärernas förslag framhållit faran av att dylika meriter skulle kunna bli avgörande vid tillsättande av kommunala tjänster. Jag måste för min del fråga, hur herrarna tänkt sig, att en besvärsvätt skall kunna bedöma olika sökandes kvalifikationer annat än efter de betyg och papper, som dessa kunna förete. Det kan emellertid också, såsom herr Källman påpekade, finnas dugande kommunalmän, som inte ha några pappersmeriter att hänvisa till, och hur skall man då bedöma deras kvalifikationer? Såsom herr Strömberg här framhöll måste ju besvärsvätten i ett dylikt fall säga, att vederbörande icke har några betyg och alltså inte heller de kvalifikationer, som behövas.

Om man tänker sig in i hur förhållandena i praktiken gestalta sig ute i våra bygder, måste man nog sätta sin tillit till omdömet hos de sakkunniga instanser, som yttrat sig om det föreliggande förslaget och avstyrkt detsamma. De ledamöter inom utskottet, som ha erfarenhet från den kommunala verksamheten ute i våra bygder, kommo därför också vid behandlingen av frågan till den slutsatsen, att det ur många synpunkter skulle vara olyckligt, om vi skulle få till stånd ett sådant besvärsvätt, som här föreslås. Därför stannade också majoriteten av utskottets ledamöter för att yrka avslag på de föreliggande motionerna.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Blott några ord!

Den siste ärade talaren åberopade herr Johan-Olov Johansson som undertecknat svenska stadsförbundets yttrande, och sade, att det var egendomligt, att herr Johansson, som ju ändå har erfarenhet från Stockholms stads besvärsvätt, varit med om detta enhälligt avstyrkande yttrande. Jag vill bara påpeka, att det i yttrandet i fråga dock framhålles, att »för de större städernas del skulle möjligen en r e n t k o m m u n a l besvärsvätt kunna medföra några fördelar, främst därigenom att en viss större offentlighet skulle givas åt de i dessa städer talrika befordringsärendena».

I många av de anföranden, som här hållits till förmån för reservationen, har det också betonats, att man vid en utredning får försöka få fram en gränsdragning mellan stora och små kommuner och även i många andra hänseenden. Det är ju detta, som utredningen skall taga sikte på. Jag anser därför för min del, herr talman, att just detta yttrande från svenska stadsförbundets styrelse, som

Om besvärsmätt beträffande kommunala tjänstetillsättningar. (Forts.)
man här velat åberopa såsom stöd för yrkandet om rent avslag på vårt förslag, dock innebär en del uppslag, som man kan taga vara på vid en utredning av frågan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 188, i anledning av väckta motioner om inköp av förlägningsplats för Göta ingenjörkår vid Klarälven;

nr 189, i anledning av väckta motioner om utökning av musikkåren vid vissa regementen;

nr 190, i anledning av väckta motioner om enskild lagring av vissa råvaror och andra förnödenheter;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till inrättande av pensionärshem jämte i ämnet väckta motioner;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förbättrad bostadsförsörjning för lantarbetare m. m. jämte väckta motioner; samt

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar m. m. jämte motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 194, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budget-^{Förslag till allmän beredskapsstat.} året 1939/40 jämte i ämnet väckta motioner behandlade allmänna principfrågor.

I proposition nr 242, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling i vad densamma ej anginge jordbruksärenden, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 10 mars 1939 föreslagit riksdagen att

dels godkänna ett statsrådsprotokollet såsom bilaga bifogat förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, om så till följd av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden prövades erforderligt, fastställa beredskapsstaten eller viss del därav att lända till efterrättelse såsom förskottsstat samt att ställa å förskottsstaten upptagna anslag till vederbörande myndigheters förfogande.

Utskottet, som i annat sammanhang behandlade Kungl. Maj:ts förslag i vad densamma avsåge de särskilda i beredskapsstaten å drift- och kapitalbudget upptagna anslagen, hade i det nu föreliggande utlåtandet till behandling företagit vissa principfrågor, vilka i propositionen berörts å sid. 1—3.

Första kammarens protokoll 1939. Nr 33.

Förslag till allmän beredskapsstat. (Forts.)

I samband med Kungl. Maj:ts förslag i nämnda frågor hade utskottet till behandling förehåft — i de delar, de blivit till statsutskottet hänvisade och i detta utlåtande berördes — två likalydande motioner, väckta den ena, nr 301, inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. samt den andra, nr 460, inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl., i vilka motioner bland annat hemställdes,

1) att riksdagen i fråga om de i beredskapsstatsförslaget upptagna specificerade arbetena ville efter vederbörlig prövning godkänna arbeten i en förhållandevis vidsträckt omfattning men inom ramen för de sålunda godkända anslagen bemyndiga Kungl. Maj:t att igångsätta arbeten intill en sammanlagd årskostnad för staten av 50 miljoner kronor;

2) att riksdagen måtte beakta vad motionärerna anfört rörande beredskapsstatens ikraftträdande, fullmaktens giltighetstid, remissförfarandet m. m.

Utskottet hade i det föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta, att en allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40 skulle upprättas i enlighet med de riktlinjer, som av departementschefen angivits;

b) — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 301 och II: 460, i här behandlade delar och i vad de avsåge beredskapsstatens ikraftträdande, fullmaktens omfattning med avseende å totalbelopp och giltighetstid, remissförfarandet m. m. — bemyndiga Kungl. Maj:t att, om så till följd av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden prövades erforderligt, fastställa beredskapsstaten eller viss del därav att lända till efter rättelse såsom förskottsstat samt att ställa å förskottsstaten upptagna anslag till vederbörande myndigheters förfogande.

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmåla, *Domö*, *Persson* i Falla och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) — — — (lika med utskottet) — — —;

b) — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall i nu förevarande del till motionerna I: 301 och II: 460 — bemyndiga — — — (lika med utskottet) — — — erforderligt, fastställa viss del av beredskapsstaten att till och med den 15 februari 1940 intill en sammanlagd årskostnad för staten av 50,000,000 kronor lända till — — — (lika med utskottet) — — — myndigheters förfogande.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Vid detta utlåtande rörande beredskapsstaten, som avhandlar frågans mera principiella sida har avgivits en reservation i anslutning till i ämnet väckta motioner.

Utskottsmajoriteten yttrar om de föreliggande högermotionerna, att de »blott innebära en återupprepning av synpunkter, framförda vid 1938 års riksdag och då av riksdagen avvisade». Det är emellertid så, att dessa motioner ha tillkommit, därför att vi anse, att de viktiga synpunkter och principiella erinringar, som då framfördes, äro av den vikt och betydelse, att de böra upprepas vid detta tillfälle, då en beredskapsstat av denna art framlägges. Vi reserverar oss mot att en beredskapsstat göres i ordning för att möta de svårigheter, som en plötsligt uppkommande arbetslöshetskris kan föranleda. Tvärtom ge vi vår anslutning till att beredskapsåtgärder i sådant avseende företagas, men vi hysa vissa betänkligheter mot att även på detta område utvidga det fullmaktssystem, som man nu så flitigt begagnar, och i så stor ut-

Förslag till allmän beredskapsstat. (Forts.)

sträckning, som här föreslås, delegera åt Kungl. Maj:t att på egen hand träffa de avgöranden, som kunna komma i fråga. Det är dock, om jag räknat rätt, här fråga om anslag på tillsammans cirka 287 miljoner kronor, således omkring 30 miljoner kronor mer än föregående år.

Det kan kanske vara onödigt att upprepa alla de skäl, som från reservanternas sida kunna anföras för en begränsning av den föreslagna fullmakten, eftersom ju denna fråga redan vid fjolårets riksdag ingående diskuterades såväl inom statskottet som här i kammaren. Jag skall därför inskränka mig till att endast i största korthet framföra några av de synpunkter, som vi lägga på frågan.

Vi reservanter anse, att det i konstitutionellt avseende icke är fullt överensstämmande med riksdagens finansmakt och svensk folkstyrelsetradition, att riksdagen i denna form och efter en granskning, som enligt sakens natur måste bli mycket summarisk och övervägande formell, ställer till Kungl. Maj:ts nästan helt fria förfogande anslag av den storleksordning, som det här är fråga om. Liksom i fjol vilja vi begränsa fullmakten till att omfatta ett belopp av högst 50 miljoner kronor, vilket förefaller oss skulle vara fullt tillräckligt. Denna fullmakt skall ju dock inte gälla längre än till nästa års riksdag, således drygt ett halvår. Under denna tid kan en så plötsligt uppkommande ekonomisk kris icke inträffa, att inte det av oss föreslagna beloppet bör kunna räcka. Om en sådan situation skulle uppstå, att det verkligen skulle inom så kort tid erfordras ett större belopp, torde krisen få anses så pass allvarlig, att riksdagen måste sammankallas.

Vi vidhålla härutöver vårt tidigare framförda påstående, att det i ett krisläge måste iakttagas planmässighet från statens sida och att de tillgängliga medlen alltså icke böra utportioneras i småposter under en beredskapsstat. Vi hävda vidare den meningen, att regeringen icke bör fatta beslut om beredskapsstatens eventuella ikraftsättande förrän efter samråd med såväl banko- och riksgäldsfullmäktige som olika organisationer på arbetsmarknadens och näringslivets område, såsom till exempel statens arbetslöshetskommission, Sveriges industriförbund, landsorganisationen, svenska arbetsgivarföreningen, svenska lantarbetsgivarföreningen samt Sveriges allmänna lantbrukssällskap. Vi fasthålla också bestämt vid den meningen, att bland garantierna uttryckligen bör uppställas såsom ett villkor, att beredskapsstaten före dess ikraftsättande skall utsändas på remiss, för att den först i konstitutionell ordning skall ha undergått den granskning, som kan anses vara erforderlig. Särskilt yttranden från banko- och riksgäldsfullmäktige finna vi vara önskvärda, eftersom dessa institutioner ju äro riksdagens egna.

Jag skall, såsom jag nyss nämnde, inte i detalj vidare gå in på de synpunkter, som man från vår sida kan lägga på det föreliggande ärendet. Denna fråga var ju föremål för en ingående debatt redan i fjol, och synpunkterna äro ungefär desamma även i år. Jag begränsar mig därför, herr talman, till att yrka bifall till den reservation, som finnes bifogad detta utlåtande.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Vad utskottet på denna punkt föreslår, är egentligen endast ett fullföljande av det beslut, som riksdagen fattade i fjol, nämligen att Kungl. Maj:t om det skulle uppstå kristidsförhållanden inom näringslivet med åtföljande arbetslöshet, skall ha fullmakt att helt eller delvis igångsätta de arbeten, som ingå i den framlagda beredskapsstaten. Det är här fråga om arbeten och företag, som äro planlagda och förberedda och som under normala förhållanden i alla fall skulle komma till utförande inom den närmaste framtiden. För de olika arbetsobjekten redogöres utförligt i de följande utlåtandena, av vilka det framgår, att den framlagda bered-

Förslag till allmän beredskapsstat. (Forts.)

skapsstaten närmast avser byggnadsföretag och andra arbeten av rätt stor omfattning inom bland annat socialdepartementets och kommunikationsdepartementets verksamhetsområden. Det är över lag fråga om sådana arbeten, som de olika verken själva begärt och som under alla förhållanden behöva komma till utförande.

Reservanternas talesman framhöll i sitt anförande här nyss, vilket ju också utsäges i reservationen, att man från reservanternas sida anser, att det föreslagna anslagsbeloppet är alltför stort. Man vill därför, att riksdagen skall begränsa fullmakten till att avse ett mindre belopp, än vad utskottet tillstyrkt. Vi måste emellertid komma ihåg, att det här är fråga om så stora områden och så många olika arbetsobjekt, att det, för att Kungl. Maj:t vid en eventuellt inträffande kris skall ha möjlighet att ingripa på just det område, där statens insats särskilt behöves, är av stor betydelse, att beredskapsstaten har den omfattning, som den fått i det föreliggande förslaget. Man måste också hålla i minnet, att det ju inte är meningen, att alla de arbeten, som finnas upptagna i beredskapsstaten, skola sättas i gång annat än vid en mycket omfattande kris. Om en sådan skulle uppstå, måste det ju vara av stor betydelse för Kungl. Maj:t att till sitt förfogande ha en så vidsträckt fullmakt, som här föreslås. Jag kan för min del inte inse, att de invändningar, som reservanterna på denna punkt framfört mot det föreliggande förslaget, äro av den betydelse, att riksdagen skulle ha anledning att fatta ett beslut i enlighet med reservanternas yrkande. Det är enligt min mening tvärtom av värde, att den föreliggande beredskapsstaten har en så stor omfattning, som den fått.

Reservanterna föreslå vidare, förutom att riksdagen skall minska det belopp, som skall ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, vissa ändringar i fråga om beredskapsstatens ikraftträdande, fullmaktens giltighetstid och remissförfarandet. Vad först beträffar frågan om ikraftträdandet, har jag ju redan nämnt, att meningen är, att Kungl. Maj:t skall ha denna fullmakt för att tillgripa den, endast om en svår ekonomisk krissituation skulle inträda. Vad sedan gäller fullmaktens giltighetstid, har man vid behandlingen inom utskottet från reservanternas sida hävdadt den meningen, att vi även på detta område borde förfara på samma sätt som i fråga om den militära beredskapsstaten. Jag vill dock erinra om att det i detta avseende föreligger en väsentlig skillnad mellan den militära och den allmänna beredskapsstaten. Om den militära beredskapsstaten skall sättas i verkställighet, kommer ju detta att ske under helt andra förhållanden för vårt land än som skulle bli en följd av en konjunkturkris inom näringslivet. Den militära beredskapsstaten är ju endast avsedd att sättas i verkställighet, när ofred råder utom eller kanske rent av inom landets gränser, och i ett sådant läge måste det väl ändå utan vidare anses vara nödvändigt, att riksdagen inkallas så snart som möjligt för att i samråd med Kungl. Maj:t besluta om de åtgärder, som kunna behöva vidtagas. Ingen kan påstå, att förhållandena i fråga om den så kallade allmänna beredskapsstaten, som vi här behandla, äro likartade med vad som på denna punkt gäller för den militära beredskapsstaten. Den jämförelse, som man här velat göra, haltar därför i mycket hög grad.

Vad sedan beträffar det remissförfarande, som reservanternas talesman nyss påyrkade och ville tillmäta så stor betydelse, måste jag verkligen fråga, om reservanterna anse, att man från Kungl. Maj:ts sida skall vara bunden av de yttranden, som inkomma från de myndigheter, till vilka de olika ärendena remitteras. Skall Kungl. Maj:t ha full handlingsfrihet, eller skall riksdagen säga ifrån, hur stor hänsyn Kungl. Maj:t skall taga till de yttranden, som inkomma, om de till exempel komma att gå emot vad Kungl. Maj:t förutsatt?

Förslag till allmän beredskapsstat. (Forts.)

Bestämmelser av den art, som reservanterna här föreslå, skulle enligt mitt förmenande endast leda till betydande svårigheter, när det gäller att sätta i gång och utföra de beredskapsåtgärder, som det här är fråga om.

Jag kan, herr talman, under dessa omständigheter för min del inte finna annat än att det är lämpligt att även i år liksom i fjol bifalla vad utskottet hemställt om och ge Kungl. Maj:t den äskade fullmakten. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Herr andre vice talmannen frågade, om man från Kungl. Maj:ts sida vid ett remissförfarande på detta område skulle vara bunden av de svar, som inkomma. Det var en mycket egendomlig fråga. Det förekommer ju på så många andra områden, vilket också är fullt konstitutionellt riktigt, att yttranden infordras från verk och myndigheter. Det är alldeles givet, att regeringen icke är bunden vid alla de yttranden, som kunna infordras, men Kungl. Maj:t kan av dem inhämta viktiga upplysningar och synpunkter och vid behandlingen av de olika ärendena taga skäligen hänsyn till vad som anföres i de inkomna yttrandena.

För att det icke skall uppstå något missförstånd om reservanternas ståndpunkt, vill jag upprepa, att vi ingenting ha att erinra mot att beredskapsstaten, såsom i det föreliggande förslaget, omfattar ett stort antal arbetsobjekt, som äro färdigplanerade och av den art, att de snarast möjligt kunna sättas i gång. Vad vi främst rikta oss emot är emellertid finansfullmaktens omfattning. Vi förmena, att, om man har arbetsobjekt för sammanlagt 287 miljoner kronor, bör det räcka med att ge Kungl. Maj:t fullmakt att använda 50 miljoner kronor för detta ändamål. Vi kunna inte finna, att det är nödvändigt att lämna fullmakt på större belopp, ty Kungl. Maj:t kan säkerligen inte hinna använda större anslag, innan nästa riksdag sammanträder.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Johansson, Johan Bernhard, begärde votering, i anledning varav upp-sattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 194, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde; och

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag under försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser vissa anslag under socialdepartementets verksamhetsområde, jämte därtill hörande motioner.

Förskottsanslag till beredskapsarbeten.

Punkten 1.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statliga och kommunala beredskapsarbeten å beredskapsstat för budgetåret 1939/40 upptaga ett förskottsanslag av 40,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 301, inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. och den andra, nr 460, inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl., vari, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte dels avslå förslaget att å beredskapsstaten uppföra ett anslag av 40,000,000 kronor till statliga och kommunala beredskapsarbeten, dels ock besluta att å beredskapsstaten — utöver det belopp av 50,000,000 kronor, intill vilket Kungl. Maj:t finge igångsätta av riksdagen godkända specificerade arbeten — uppföra ett anslag av 15,000,000 kronor, att ställas till arbetslöshetskommissionens förfogande.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 301 och II: 460, i vad de avsåge förevarande anslag, till Statliga och kommunala beredskapsarbeten å beredskapsstat för budgetåret 1939/40 upptaga ett förskottsanslag av 40,000,000 kronor;

b) att motionerna I: 301 och II: 460, i vad de avsåge anslag till arbetslöshetskommissionens förfogande, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmåla, *Domö*, *Persson* i Falla och *Staxäng* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall i förevarande del till motionerna I: 301 och II: 460 måtte,

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten,

b) till Reserverbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m. å beredskapsstat för budgetåret 1939/40 upptaga ett förskottsanslag av 15,000,000 kronor.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Med åberopande av vad som vid ett föregående plenum, när vi behandlade detta ärende, yttrades rörande dessa statliga och kommunala beredskapsarbeten, och vad som tidigare i ärendet sagts, ber jag att helt kort få yrka bifall till den vid punkt 1 avgivna reservationen.

Förskottsanslag till beredskapsarbeten. (Forts.)

Herr **andre vice talmannen**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu fördragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fond för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet å beredskapsstat för budgetåret 1939/40 upptaga ett förskottsanslag av 5,000,000 kronor.

Förskottsanslag till lånefond för främjande av enskild företagsamhet.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 301, inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. och den andra, nr 460, inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl., vari, såvitt nu var i fråga, hemstälts, att riksdagen måtte avslå förslaget att å beredskapsstaten uppföra ett anslag av 5,000,000 kronor till avsättning till fond för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag i förevarande del å motionerna I: 301 och II: 460, måtte till Avsättning till fond för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet å beredskapsstat för budgetåret 1939/40 upptaga ett förskottsanslag av 5,000,000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmålå, *Domö*, *Persson* i Falla och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall i förevarande del till motionerna I: 301 och II: 460 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avsättning till fond för lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet;

2) av herrar *Andersson* i Fältenborg och *Åqvist*, vilka ansett anslag för ifrågavarande ändamål icke under nuvarande förhållanden behövt, på grund varav de yrkat, att utskottet måtte avstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Andersson, Elof**: Herr talman! Vid denna punkt i utlåtandet äro fogade två reservationer, den första av herr *Johansson* i Fredrikslund m. fl., den andra av herr *Åqvist* och mig. Det är om anledningen till den sistnämnda reservationen som jag skulle vilja säga några ord.

Vi reservanter erkänna villigt och gärna, att detta anslag till lån och subvention för främjande av enskild företagsamhet var berättigat vid den tidpunkten, då anslaget först tillkom. Vi medgiva också, att anslaget varit till nytta för åtskilliga företag, som av en eller annan anledning dragits med svårigheter och därför behövt hjälp från statens sida. Synnerligast gäller detta företag, som fått stöd 1933 och åren närmast därefter. Men även med detta erkännande vilja vi framhålla att anslaget för *närvarande* knappast kan anses behövt och att det irriterar näringslivet. Det är många, som fråga sig: kan det vara behövt, att man från statens sida fortsätter att lämna anslag för att subventionera den enskilda företagsamheten? Man kan väl ändå inte numera tala om att vi befinna oss i en lågkonjunktur.

Av denna anledning ha vi ansett, att vi borde reservera oss mot att anslaget

Förskottsanslag till lånefond för främjande av enskild företagsamhet.

(Forts.)

upptages på beredskapsstaten. Som kammarens ledamöter behagade finna, står det i vår reservation på sid. 23 i utskottsutlåtandet, att vi »ansett anslag av ifrågavarande ändamål icke under nuvarande förhållanden behövtligt». Ett anslag, som icke kan anses behövtligt, bör ju heller icke upptagas på beredskapsstaten.

Med denna motivering ha vi velat avstyrka Kungl. Maj:ts förslag, och jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan i punkt 2.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Elof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 197 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Elof*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 39.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 3—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag under kommunikationsdepartementets verksamhetsområde med undantag för affärsverken; och

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag under finansdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag under ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag under handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag till kapitalinvestering i affärsverksfonder; samt

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag till kapitalinvestering i statens utlåningsfonder och fonden för låneunderstöd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion angående förhindrande tills vidare av livförsäkringsaktiebolagens utdelning av vinst till aktieägarna m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om beredande åt den kvinnliga ungdomen av ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällseliga uppgifter. *Ang. beredande av ökad utbildning i hemvård m. m.*

I en inom riksdagens första kammare väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 109, hade herr *Domö* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig och skyndsamt utredning angående åtgärder för att mera allmänt bereda den kvinnliga ungdomen ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällseliga uppgifter i enlighet med vad i motionen anförts samt att Kungl. Maj:t för riksdagen måtte framlägga de förslag, vartill utredningen gäve anledning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Ang. beredande av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)

Reservation hade anförts av herrar *Wisstrand, Bodin, Bror Nilsson* och *Näslund*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig och skyndsam utredning angående åtgärder för att mera allmänt bereda den kvinnliga ungdomen ökad utbildning i hemvård och därmed närbesläktade samhällseliga uppgifter i enlighet med vad i motionen anförts samt att Kungl. Maj:t för riksdagen måtte framlägga de förslag, vartill en sådan utredning gäve anledning.

Herr **Wisstrand**: Herr talman! Jag vill rikta en mycket kort vädjan till kammaren att vid behandlingen av denna fråga intaga samma ståndpunkt, som kammaren efter en lång och ingående behandling gjorde i fjol, och bifalla det yrkande, som finnes angivet i den vid utlåtandet fogade reservationen, vilken omfattas av utskottets halva medlemsantal. Orsakerna till denna vädjan vill jag också sammanfatta i korthet.

Med samhällslivets allt mer komplicerade natur, där ungdomen, icke minst den kvinnliga, redan tidigt tvingats ut för specialutbildning i det ena eller andra yrket, är det nödvändigt, att man på ett annat och bättre sätt än som tidigare skett tillgodoser behovet av utbildning i hemvård. Det räcker inte längre med den utbildning, som förut kunde lämnas i hemmen, och det råder intet tvivel, att det finnes en mängd kvinnliga ungdomar, vilka, när de bilda egna hem, sakna de kunskaper i hemvård, som de borde ha för att kunna fylla sina för samhällets lycka och trivsel oändligt viktiga uppgifter i det egna hemmet.

Jag hemställer därför, att man måtte beakta det yrkande, som är framställt angående en utredning av denna fråga. Utskottsmajoriteten har såsom skäl för att man icke nu skulle göra någon utredning åberopat, att frågan redan är beaktad i en del andra sammanhang. Jag håller före, att detta skäl icke är tillräckligt för avslag. Denna fråga är så oerhört viktig och blir för varje år allt viktigare, och man har därför all anledning att nu göra den till föremål för en egen och självständig utredning.

Herr **Härdin**: Herr talman! När denna motion behandlats inom utskottet, har det icke rått några delade meningar angående det *mål*, som motionärerna ytterst vilja nå, nämligen att våra flickor skola utrustas med största möjliga förutsättningar att en gång sköta sina uppgifter som husmödrar. Då reservanterna påpeka, att det är en samhällselig angelägenhet av stor vikt, att hemmen i möjligaste mån rustas för sin betydelsefulla uppgift, är detta således en uppfattning, som är gemensam för utskottsmajoriteten och reservanterna.

Meningarna äro delade först när det gäller medlen att nå det mål, som alla syfta till. Motionärernas och reservanternas inom utskottet mening är här, att en allsidig och skyndsam utredning skall igångsättas angående de åtgärder, som böra vidtagas. Utskottets majoritet däremot anser, att man kan nå det önskade målet snabbare, bättre och bekvämare med anlitan — eventuellt med någon utbyggnad — av de undervisningsanstalter vi redan ha. Detta framhölls redan vid föregående års riksdag, då en liknande motion behandlades, och det torde kunna gälla även i år. Jag erinrar om att det redan föreligger en utredning av skolöverstyrelsen angående obligatorisk skolköksundervisning, där, skulle jag tro, motionärernas önsknings beträffande undervisningsplanen i stort sett uppfyllts. Detta förslag har ännu ej lett till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Jag känner inte anledningen, men jag förmodar, att förslaget till sin omfattning är så pass stort, att det ännu ej kunnat realiseras. Dess-

Ang. beredande av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)

utom innebär ju detta förslag en betydande ökning av statsutgifterna, vilket måhända bromsat upp dess genomförande. Man har inom utskottet upplyst, att en realisering av detta förslag skulle betyda en merutgift för undervisningen i hushållsgöromål med cirka 3.5 miljoner kronor.

Utredningens förslag skiljer sig emellertid från motionen i så måtto, att enligt det förra flickorna skulle komma i åtnjutande av denna undervisning vid en tidigare ålder än enligt motionärernas förslag. Motionärerna hålla styvt på att undervisningen skall meddelas vid tjugoårsåldern medan däremot skolöverstyrelsens förslag som bekant går ut på att undervisningen skall meddelas redan i fortsättningsskolan. Till detta vill jag anmärka, att flertalet av de organisationer, som haft att yttra sig om saken — och i synnerhet skolöverstyrelsen — hysa starka betänkligheter mot att anordna en skolform för flickor i tjugoårsåldern. Det är väl ändå så, att de, som icke redan inträtt i något yrke vid den åldern, i de flesta fall ha börjat förbereda sig därtill, och deltagandet i denna undervisning skulle kunna medföra ett föga välkommet avbrott i yrkesutbildningen. Skolöverstyrelsen säger också, att det vore önskvärt, men mycket svårt att genomföra en sådan plan.

Vad som emellertid för mig varit avgörande vid ställningstagandet till denna motion är skolöverstyrelsens yttrande över fjolårets motion. Skolöverstyrelsen yttrade där bl. a.: »Såvitt överstyrelsen kan finna, kunna de utbildningssyften, som motionärerna ansett böra realiseras, anses vara av sådan art, att de i stort sett kunna inrymmas i nu förefintliga yrkesutbildningsformer. Vad som är ett påtagligt hinder för önskemålets förverkligande är dock, att understöd av statsmedel icke kunna i sådan grad erhållas för kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, att de bliva tillräckligt stimulerande för skolornas målsmän, då det gäller anordnande av en mera omfattande undervisning på hithörande område än den, som redan finnes.»

När den högsta myndigheten över vårt skolväsen är av denna uppfattning, och när det dessutom föreligger en utredning i nära sammanhang med motionen, en utredning, som ännu ej hunnit prövas, tror jag, herr talman, att det vore klokt, om första kammaren i dag fattade samma beslut, som andra kammaren tidigare har fattat, nämligen att avslå den föreliggande motionen.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! Då denna motion, som här behandlas, i ett väsentligt avseende sammanfaller med en motion, som jag jämte några andra ledamöter av denna kammare väckt och som skall behandlas under nästa punkt på föredragningslistan, har jag i utskottet anslutit mig till reservationen. Skulle denna bifallas och en utredning hos Kungl. Maj:t begäras, hoppas jag att sedermera även min motion bifalles, så att en gemensam utredning i båda motionernas syfte kunde igångsättas.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Västberg: Herr talman! Jag trodde inte det skulle behövas någon diskussion i denna fråga i år, utan att reservanterna skulle ha nöjt sig med den behandling, som riksdagen ägnade frågan i fjol. Men eftersom det i alla fall uppstått debatt, skall jag be att få konstatera, att det i själva principfrågan inte råder mer än en mening, nämligen att det i vårt land föreligger ett mycket starkt behov av en rationaliserad, utvidgad och förbättrad hemvårdsutbildning. Jag kan inte förstå dem, som på olika sätt här sökt göra gällande, att husmödrarna på något vis skulle känna sig kränkta, om riksdagen skapade möjlighet till förbättrad yrkesutbildning på detta område.

I själva principfrågan skulle det följaktligen inte föreligga någon menings-

Ang. beredande av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)
skiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Men, såvitt jag förstår, är det heller inte den frågan, som vi tvista om här, utan tvisten gäller, huruvida riksdagen skall begära en utredning i ärendet. Jag vill då säga, att jag inte kan se, att det föreligger något som helst skäl till att begära en sådan utredning. För att närmare motivera denna min uppfattning vill jag framhålla, att motionärernas önskemål kan tillgodoses inom ramen av de undervisningsformer, som vi redan ha här i landet — jag avser skolköksundervisningen i fortsättningsskolan. Det beror således helt och hållet på kommunala initiativ, om man vill bereda tillfälle till förbättrad utbildning på detta område. Den av motionärerna, som ivrigast deltog i debatten i fjol, herr Domö, har möjlighet att i sitt län åstadkomma en förbättrad undervisning i hemvård. Av de tillgängliga uppgifterna framgår det, att åren 1929—1930 mindre än 10 % av de unga flickorna i Skaraborgs län åtnjoto skolköksundervisning i fortsättningsskolan, under det att man i de flesta andra län kom upp till siffror på 80, 90 och t. o. m. 95 %. Varför utnyttja inte skoldistriktet i Skaraborgs län — anmärkningen gäller för övrigt även Jönköpings och Östergötlands län — de möjligheter man redan äger att bereda de unga flickorna den grundläggande allmänbildning, som behövs på detta område? Det beror ju också på kommunerna, om man vill utbygga och utnyttja lärlings- och yrkesskolorna för undervisning jämväl i husligt arbete för att på så sätt bibringa det uppväxande kvinnliga släktet den hemvårdsutbildning, som de kunna behöva. Det är alldeles tydligt, att om kommunerna ingenting åtgöra i detta hänseende, är det antingen av ekonomiska skäl, eller också beror det på bristande initiativförmåga hos vederbörande kommunalpampar.

Vad åter angår utbildningen för de något äldre flickorna, förefinnas ju även här många möjligheter att meddela dem undervisning i hemvård. Vi ha inte bara lantbruks- och folkhögskolor, där detta kunde ske, utan vi ha därtill både fasta och flyttande skolkökskurser. I detta fall ankommer det på landstingen och hushållningssällskapen att vidtaga erforderliga åtgärder. Här är det en ekonomisk fråga, å ena sidan för landstingen och hushållningssällskapen, som skola anordna dessa kurser, å andra sidan för dem, som skola åtnjuta undervisning; många fattiga ungdomar skulle måhända behöva stipendier för att kunna bevista kurserna. Alltså finns det redan nu möjlighet att giva flickorna denna utbildning, som skolöverstyrelsen kompletterar med sin fordran på att man skall genomföra en obligatorisk utbyggnad av skolundervisningen på området. Men även då visar det sig, att det såväl för staten som för kommunerna är en ekonomisk fråga att våga sig på ett sådant experiment.

Vad som för mig är i hög grad avgörande när det gäller att taga ståndpunkt i frågan, är, att denna motion utmynnar i ett alltför begränsat utredningskrav för att jag över huvud skulle vilja vara med om att riksdagen avlåter skrivelse och begär utredning, när det redan föreligger ett krav från riksdagen, som lett till utredning i denna fråga. Det är nämligen på det sättet, att befolkningskommissionen i sina båda betänkanden, dels i sexualfrågan men framför allt i näringsfrågan, rörande skolluncher tagit upp en mycket detaljerad undersökning av detta speciella problem. Befolkningskommissionen har också lagt fram en hel rad av synpunkter, som innebära önskemål om både en utvidgning och en effektivisering av åtgärder på området och även ett samordnande av verksamheten. Häri ingår även bland annat kravet på undervisning i familje- och hemkunskap av helt annan karaktär än den, man nu har i fråga om det husliga arbetet, barnavård och dylikt, och kommissionen slutar sin framställning på denna punkt med följande hemställan, grundad på de skäl, som kommissionen vidlyftigt utvecklats — en hemställan, som alltså är betydligt mera vidsträckt och mera genomtänkt med hänsyn till den tid, i vilken vi leva

Ang. beredande av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)

och som inrymmer alternativet, att man skall meddela familjekunskap även åt gossarna, en synpunkt som understrykes jämväl av Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och, såsom jag vill minnas, av Fredrika-Bremer-förbundet: »Med hänvisning till det förut anförda får kommissionen sålunda föreslå, att frågan om en förbättrad upplysnings- och undervisningsverksamhet i näringsfrågan på de vägar, som kunna befinnas vara för ändamålet lämpliga, upptages till utredning i den mån så icke redan skett, samt att därvid de av kommissionen här ovan framlagda synpunkterna tagas under övervägande.» Detta kommissionens betänkande är ute på remiss hos myndigheterna och blir alltså föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Här föreligger därför inte någon anledning för riksdagen att begära en särskild utredning, då Kungl. Maj:t ändå har möjlighet att pröva frågan efter dessa mera omfattande linjer och med beaktande av de mera moderna önskemål, som kommissionen har anlagt på frågan.

Under sådana förhållanden kan jag för min del inte inse, att första kammaren skall behöva gå med på reservanternas förslag och begära denna utredning, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson: Herr talman! I likhet med de talare, som förut haft ordet i denna fråga, ber jag få ansluta mig till den av dem uttalade uppfattningen, att det är önskvärt, att ungdomen, främst då den kvinnliga, beredes tillfälle till utbildning i vad motionärerna kalla hemvård. Grunden bör dock, så vitt jag kan bedöma frågan, läggas i fortsättningsskolan, så att, såsom riksdagen 1936 uttalade, »ingen flicka skall lämna den obligatoriska undervisningen utan att först ha erhållit undervisning i husligt arbete». Det synes mig också, som om tidpunkten nu kunde vara inne att från de utredningar, som företagits, gå till handling. Det förefaller därför, som om tiden vore mogen för riksdagen att begära ett initiativ från Kungl. Maj:ts sida, som möjliggjorde genomförandet av en reform, genom vilken alla flickor, som lämna fortsättningsskolan, där erhållit undervisning i husligt arbete.

Herr Västberg har i sitt anförande nyss pekat på att redan den nuvarande skolorganisationen inrymmer möjlighet för skoldistriktet att anordna sådan undervisning, och han har särskilt, med adress till en av de flitigaste talarna under fjolårets debatt, herr Domö, fäst uppmärksamheten på att man exempelvis i vissa delar av Västergötland i mycket ringa utsträckning begagnat sig av de möjligheter den nuvarande skolorganisationen erbjuder att meddela undervisning av ifrågakvarande slag. Jag kan delvis instämma i vad han sagt, men jag vill betona, att de nuvarande bestämmelserna på området inte äro tillfredsställande. Bland annat framgår detta av förhållandena i Västergötland, som herr Västberg omnämnde. Det är dock kanske inte bara ovilja mot att ordna upp frågan, som haft det svaga resultatet där nere till följd, utan detta beror nog till stor del därpå, att man där har att göra med mycket små skoldistrikt och att det ofta är nästan omöjligt eller åtminstone förenat med stora svårigheter för ett skoldistrikt med några få elever att anordna skolköksundervisning. Om man i stället kunde åstadkomma en rationalisering på detta område, så att skoldistriktet samverkade vid ordnandet av denna undervisning, skulle det bli helt andra betingelser för att få frågan löst. Förslag i riktning mot sådan rationalisering har också utarbetats av skolöverstyrelsen.

Jag har bara begärt ordet, herr talman, för att vid detta tillfälle få ge uttryck åt min livliga förhoppning, att eklestikministern skall få tillfälle att pröva denna fråga i sådan tid, att nästa års riksdag erhåller möjlighet att taga ställning till de problem, som beröras i skolöverstyrelsens utredning. Att nu för de högre åldersgruppernas vidkommande igångsätta en utredning, innan

Ang. beredande av ökad utbildning i hemvård m. m. (Forts.)
 man har frågan löst för fortsättningsskolans del, anser jag vara att börja i galen ända. Det är bättre att lägga grunden fast från början.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets föreliggande utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 60.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i detta ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Ang. den kvinnliga ungdomens bevarande åt hemmen.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om utredning angående åtgärder för bevarande av den kvinnliga ungdomen åt hemmen.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 110, hade herr *Bror Nilsson* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åtgärder för bevarande av den kvinnliga ungdomen, särskilt landsbygdens, åt hemmen, för unga kvinnors utbildning i huslig ekonomi och barnavård samt för skydd mot de faror till hälsa och livsinriktning, som arbetet inom vissa industrier för dem medförde.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon första kammarens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Wistrand*, *Bodin*, *Bror Nilsson* och *Näslund*, vilka dock ej antytt sin mening.

Ang. den kvinnliga ungdomens bevarande åt hemmen. (Forts.)

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! Jag ber att få tacka kammarens första tillfälliga utskott för den grundliga och sakliga behandling, som kommit denna motion till del. Sålunda har införskaffats utlåtande — delvis i förening med andra kammarens första tillfälliga utskott — från inte mindre än 12 olika myndigheter, institutioner och korporationer. Av dessa hava inte mindre än hälften reservationslöst tillstyrkt motionen, några hava instämt i motionens syfte och endast tre ha yrkat rent avslag. Bland dem, som tillstyrkt motionen, lägger man främst märke till socialstyrelsen, vars utlåtande är under-tecknat av dess välkände, nu avlidne chef, generaldirektören Sigfrid Hansson. I detta utlåtande erinras om den rådande bristen på arbetskraft för hemmens behov och framhålles, att en mera genomgripande ändring till det bättre i detta avseende icke torde komma till stånd, med mindre åtgärder vidtagas till motverkande av den kvinnliga arbetskraftens övergång från det husliga arbetet och jordbruksarbetet till industrien och andra verksamhetsgrenar. Uppenbart vore, att den kvinnliga ungdomens bevarande i hemmen vore det primära och centrala problemet i nu förevarande sammanhang. En utredning angående åtgärder till vinnande av nämnda syfte kunde därför vara motiverad.

Medicinalstyrelsen anför, att ett utnyttjande av kvinnlig arbetskraft på nya eller för de kvinnliga arbetarna ovanliga områden måste ske med hänsyn-tagande till hälsovårdens krav, så att ej det ovana arbetet menligt inverkar på kvinnornas hälsa och krafter till förfång för utövarnas egentliga arbets-uppgifter. En allsidig och förutsättningslös utredning i ämnet, varvid jäm-väl medicinsk sakkunskap anlitas, synes styrelsen därför väl motiverad.

Lantbruksstyrelsen erkänner visserligen befintligheten av de problem, som i motionen upprullas, men avstyrker dock en utredning under hänvisning till de åtgärder, som redan vidtagits, och de utredningar på närstående områden, som redan igångsatts.

Överstyrelsen för Svenska röda korset framhåller i sitt utlåtande, under-tecknat av dess vördade ordförande prins Carl, den stora betydelse för sam-hället i dess helhet och i viss mån även för folkhälsan, som de i motionen berörda spörsmålen äga, och tillstyrker bifall till den i motionen föreslagna utredningen.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund delar helt motionens synpunk-ter, att alla åtgärder böra vidtagas för att hindra den starka utvandringen av ungdom från jordbrukarhemmen.

Svenska lanthushållslärarynnornas förening, vars sakkunskap på detta om-råde icke torde kunna bestridas, anför i sitt utlåtande bland annat följande: »Motionärerna påpeka, hurusom hemmets betydelse såsom den fundamentala grundvalen för samhällets bestånd torde vara allmänt erkänd, men att det icke kan sägas att samhället dragit konsekvenserna av denna sanning genom att på bästa möjliga sätt vårda sig om hemkvinnorna och deras utbildning. Det må tillåtas oss att uttrycka vår tillfredsställelse över motionärernas vilja till handling, som skymtar i deras krav på en utredning i frågan. Om en utredning av detta slag lägges tillräckligt vidsynt och på samma gång strängt saklig, anse vi att den skulle kunna få en mycket stor betydelse för den strävan i samhällsbevarande syfte, som motionärerna gjort sig till tolk för.»

Trots dessa auktoritativa tillstyrkanden har utskottets majoritet ändå ham-nat i en negativ ståndpunkt till den betydelsefulla frågan. Dess uttalande om frågans ekonomiska natur och att densamma borde ses i ett större sam-manhang synes mig inte vara bärande skäl för ett avslag. En utredning bor-de nämligen kunna beakta allt detta. Påpekandet att vissa utredningar sysslat eller syssla med närstående frågors lösning, är heller intet avgörande skäl, ty denna fråga är och förblir en specialfråga, som tarvar sin egen lösning.

Ang. den kvinnliga ungdomens bevarande åt hemmen. (Forts.)

Det gäller nämligen ett socialt missförhållande, som i våra dagar tillspetsats i oroväckande grad. Landsbygden håller på att avfolkas från kvinnor. Varje årsskifte, då socknarnas befolkningssiffror pläga offentliggöras i tidningarna, ser man, hurusom kvinnounderskottet i landskommunerna ökar och överskottet på kvinnor i städerna stiger. Fortgår det några årtionden till på detta sätt, så finnes snart icke en giftasvuxen kvinna att tillgå på den svenska landsbygden. Redan detta abnorma förhållandes orsak och grund vore värd en utredning. Det är alltför lättvindigt att avfärda företeelsen med en hänvisning till de sämre ekonomiska förhållandena på landsbygden, ehuru jag naturligtvis erkänner dessa såsom *en* av de mest bidragande orsakerna. Varken orsaker eller botemedel till detta onda äro lätta att finna. Vore de det, så behövdes heller ingen utredning.

Enligt min tro skulle mycket vara vunnet, om de unga flickorna kunde kvarhållas i hemmen, tills de nått en någorlunda mogen kroppslig och själslig utveckling. En ung kvinna behöver hemmets stöd för sin växt. Ens fadershjärta måste känna upprördhet, när man ser unga halv vuxna flickor komma till en fabrik i staden och instuva sig, två eller flera, i ett litet rum med kokvrå eller spritkök. Det ovana arbetet är påfrestande. Det blir dåligt med deras mathållning, deras livsinriktning blir förfelad. Den kroppsliga och själsliga utvecklingen avstannar. Jag frånser här helt den moraliska vådan, ty den finnes var de än hålla till, fastän det är klart, att hemmets skydd även här saknas. Jag tänker på vad min kamrat här på Älvsborgslänsbänken, herr Björck, anförde i debatten vid årets riksdag, när hans motion om utredning av ungdomens nöjesliv här behandlades, nämligen att enbart här i Stockholm cirka 200 unga kvinnor — de flesta från landsbygden — årligen gå under.

Slutsumman av mina intryck på detta livsområde är, att vi inte göra vår plikt mot dessa unga kvinnor. Vi värna icke om dem såsom vi borde göra och som vore tillbörligt ur många synpunkter, inte minst ur den synpunkten, att de såväl som alla andra unga kvinnor äro bärarna av vårt släktes arvs massa och nödvändiga för dess framtid.

Det anmärktes vid motionens behandling i utskottet, att många av dessa flickor komma från fattiga hem och att de alltså voro tvungna att tidigt ge sig ut i förvärvsarbete. Jag svarar därtill: så mycket nödvändigare är samhällets tillsyn och stöd!

Vår befolkningsfråga, herr talman, så ödesdiger för vårt folks framtid, är främst en fråga om våra kvinnor, deras uppfostran, utbildning, skydd och livsinriktning. Under framhållande härav skulle jag vilja yrka bifall till reservationen, vilket innebär bifall till motionen, men jag ber att få ändra detta yrkande därhän, att det kommer att avse en utredning, som utföres i samband med den utredning, som beslöts i föregående ärende. Det är nämligen på det sättet, att dessa båda frågor i mångt och mycket sammanhånga med varandra, och det vore naturligtvis onödigt att verkställa två utredningar med så pass ensartat syfte. Men å andra sidan föreligga i denna motion en del synpunkter, som inte kunna läggas på föregående ärende, och jag skulle därför vilja vädja till de kammarledamöter, som utgjorde majoriteten i föregående fråga, att välvilligt ägna de av mig framförda synpunkterna en smula uppmärksamhet och sålunda besluta, att föreliggande motion må bifallas på det sätt, att kammaren begär en utredning i detta ärende i samband med den utredning, som begärdes vid behandlingen av föregående fråga.

Herr Andersson, Nils: Herr talman! Jag hoppas, att kammaren håller mig räkning för att jag ganska kortfattat yrkar bifall till utskottets förslag. Det är klart, att det är behjärtansvärda tankar och synpunkter, som motio-

Ang. den kvinnliga ungdomens bevarande åt hemmen. (Forts.) nären, herr Nilsson, här har framhållit, men frågan är i grund och botten av övervägande ekonomisk natur, såsom utskottet också har framhållit, och den måste ses i ett större sammanhang. Det är ju ett känt förhållande, att det pågår en viss flykt från landsbygden eller kanske rättare sagt från jordbruket, men som lantbruksstyrelsen framhållit torde denna företeelse komma att äga bestånd även framdeles, såvida man inte kan skapa bättre betingelser för ungdomen, så att den vill stanna inom jordbruket och på landsbygden. Det gäller att erbjuda lika god eller tillnärmelsevis lika god avlöning och lika goda arbets- och andra förhållanden på landet som i städer och samhällen, om man skall kunna bättre än nu hålla de unga kvar på landsbygden. Men det är ändå ett spörsmål i vilken grad de alltjämt kunna vinna full sysselsättning inom jordbruket. Om industrien tillväxer och jordbrukets produktivitet stegras, så att färre människor behöva sysselsättas därinom för att producera livsförnödenheter så är det naturligtvis ingenting oriktigt, om en överflyttning sker.

Befolkningskommissionen har avgivit ett betänkande i den i denna motion berörda fråga så sent som 1938. Den har där klargjort problemet om landsbygdens avfolkning. Flera utredningar pågå rörande möjligheterna att skapa bättre betingelser för landsbygdens och jordbrukets folk. Sälunda måste t. ex. jordbruksutredningen sysselsätta sig med detta spörsmål.

Vad sedan angår de faror för de unga kvinnorna, som motionärerna pekat på, särskilt för dem som komma in i industrien, har utskottet erinrat om att det pågår även där en utredning, nämligen den rörande arbetarskydd, och den lär väl kunna anvisa vägar för att komma till rätta med dessa förhållanden.

Sälunda kan man i denna fråga som i den föregående hänvisa till att det spörsmål som är framlagt redan är föremål för undersökning. Under sådana förhållanden är det skäligen överflödigt att av de mera känslomässiga och sentimentala skäl, som här nyss kommo till uttryck, begära en särskild utredning, varför jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Bror, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. den kvinnliga ungdomens bevarande åt hemmen. (Forts.)

Då emellertid herr *Nilsson, Bror*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 55.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar m. m. vid navigationsskolorna;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av nybyggnad för en statens sjuksköterskeskola;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av det för budgetåret 1938/39 anvisade reservationsanslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens yrkeshem samt skol- och yrkeshem m. fl.;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1939/40 gjorda framställning om anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens yrkeshem samt skol- och yrkeshem m. fl.;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till uppförande av säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvården, m. m.;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna; samt

nr 212, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser rörande gift kvinnas rätt till barntillägg.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 26 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 20 och den 23 innevarande månad.

Upplästes ett till kammaren inkommet dödsbevis av följande lydelse:

Härmed intygas, att *Gustaf Ehrnberg* avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna.

Enligt vad jag själv känner, inträffade dödsfallet på länslasarettet i Simrishamn den 23 maj 1939 kl. 20.12, och var den avlidnes ålder: 72 år 1 månad; civilstånd: gift; samhällsställning: borgmästare, ledamot av riksdagens första kammare; bostad: Simrishamns stad, Simrishamns förs.

Huvuddödsorsak: Nomenkl. nr 3030, Myocarditis chronica arteriosclerotica. Bidragande dödsorsak: Infaretus cordis.

Simrishamn den 23 maj 1939.

Hans Edv. Hansson.
överläkare.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att till Konungen avlåta en skrivelse med anmälan om herr Ehrnbergs frånfälle och den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, i anledning av de i statsverkspropositionen gjorda framställningarna rörande utgifterna för budgetåret 1939/40 under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader i samband med inbördeskriget i Spanien;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till om- och tillbyggnad av posthuset i Umeå;

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av beskickningshus i Tokio m. m.;

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av sändebudsbefattningen i Prag och upprättande av en sändebudsbefattning i Belgrad;

nr 311, i anledning av väckta motioner om vissa statökningar för Värmlands, Skaraborgs och Södermanlands regementen;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av vattenfallsstyrelsen m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 317, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande inkomst- och andra skatter, m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 204, 205 och 207—212.

Herr *Lindhagen* väckte en motion, nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse om skyddet av Ålandsöarnas neutralitet.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om ändrad kommunal indelning i syfte att åstadkomma större kommunala enheter m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 34, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående stämpelavgiften;

nr 35, i anledning av väckta motioner angående dels vissa ändringar i gällande skatteförfattningar och stämpelförordning dels ock viss ändring i aktiebolagsbeskattningen; samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter, m. m.;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner med mera; samt

nr 3, i anledning av väckta motioner om ökat tullskydd för matlök m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av väckt motion angående sambandet mellan mödrhjälp och fattigvård;

nr 34, i anledning av väckta motioner om ändring av 8 § lagen den 23 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skyddskoppypmpning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om enskilda vägar, m. m.;

nr 76, i anledning av väckt motion angående införande av förbud för markägare att vid vägkorsningar m. fl. platser hava prydnadshäckar och dylikt över viss höjd;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder rörande ersättning av statsmedel för kostnader i anledning av mul- och klövsjuka;

nr 78, i anledning av väckta motioner om anslag till stipendieunderstödd kursverksamhet inom byggnadsfacket för landsbygdens småbrukare;

nr 79, i anledning av väckta motioner om anslag för bidrag till uppförande av centrallagerhus för konsumtionspotatis för de fyra nordligaste länen m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa den statsunderstödda vattenavlednings- och avdikningsverksamheten berörande frågor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för statsbidrag från statens avdikningsanslag till vissa invallningsföretag vid Ume- och Vindelälvarna i Västerbottens län jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 82, i anledning av väckta motioner om beredande åt stadsplanlagda samhällen på landet av lättnad i dem åvilande bördor för väg- och gatuhållning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
